

ПОЛАРИЗИРАЧКИОТ ДИСКУРС И
ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ПОЛИТИЧКАТА И
СОЦИЈАЛНАТА ПОЛАРИЗАЦИЈА ВО
МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО

Поларизирачкиот дискурс и
влијанието врз политичката и
социјалната поларизација во
македонското општество ████

-Работна верзија-

**Поларизирачкиот дискурс и
влијанието врз политичката и
социјалната поларизација во
македонското општество**

За издавачот:

Институт за општествени и
хуманистички науки, Скопје
ул.20 Октомври бр.8 / 2 кат
1000 Скопје, Република Северна Македонија

Уредник:

Катерина Колозова

Автори:

Ана Блажева
Катерина Колозова
Мариглен Демири
Здравко Савески

Истражувачи:

Калина Лечевска
Ана Блажева
Мариглен Демири
Искра Геразова
Викторија Боровска

Дизајн и графичко уредување:

Ристо Алексовски

Дисклејмер:

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Институтот за општествени и хуманистички науки, Скопје и на ниту еден начин не може да се смета дека го одразува гледиштата на Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) или организациите што ја спроведуваат

ТЕОРИСКА РАМКА 6

Поларизација и популизам 7
Како функционира поларизацијата преку
поларизирачки дискурс 15

КОНТЕКСТ 18

МЕТОДОЛОГИЈА 22

Цел на истражувањето 23
Метод 23

ЕТНОГРАФИЈА НА ПОЛАРИЗИРАЧКИОТ ГОВОР 26

Поларизирачкиот говор кај колумнисти,
аналитичари и јавни личности 33

Партиска поларизација 36

Поларизирачкиот говор на социјалните мрежи 43

ЕФЕКТОТ ОД ПОЛИТИЧКА КОН СОЦИЈАЛНА ПОЛАРИЗАЦИЈА 56

Чиј глас отсуствува во услови на поларизација? 65

ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ И/ИЛИ ПОМИРУВАЊЕ ВО УСЛОВИ НА ПОЛАРИЗАЦИЈА 70

КОИ СЕ ПРЕМОСТУВАЧИТЕ ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ 76

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ 80

Препораки 82

ТЕОРИСКА РАМКА

Поларизација и популизам

Најширокото значење на поларизацијата се однесува на спротивставените ставови во однос на одредени политички и општествени прашања и политики кои се исклучиви и непомирливи. Политичката поларизација, пак, може да произлегува од некритичка и/или фанатизирана идентификацијата со политичката партија и/или идеологија. На пример, во САД поделеноста на демократи и републиканци и/или на либерали и конзервативци може да сочинува основа на парламентарен плурализам како до само пред деценија и пол, или да претставува драматична поларизација и поделеност на општеството каков што е случајот денес. Она што „денес“ е различно во САД е фактот дека за прв пат има популист за претседател. Ваквиот вид на поларизација се нарекува и партиска поларизација.

Поларизацијата исто така може да се разбере како ситуација на висока поделеност во јавната сфера што се пројавува преку антагонизирачки дискурс што го обликува јавниот дискурс и социјалната интеракција преку две антагонизирачки позиции.¹ Поимот на ваквата поларизација во текстот ја користиме како појдовна точка на анализа на една на поширока општествена/социјална поларизација. Како пример може да ја наведеме поларизацијата за време на политичката криза во Македонија во периодот од 2015-2017.

---

¹ Monique José Ratheiser-van der Velde, "Crossing ideological borders: How to contribute to depolarization within society and on a global level?," *World of Media Journal of Russian Media and Journalism Studies Issue 1*, 2018 (Moscow, 2015), 35-48 (DOI: 10.30547/worldofmedia.1.2018.3).

Претходни анализи² и истражувања што ги спроведувал Институт за општествени и хуманистички науки – Скопје, покажуваат дека поларизацијата е поврзана со криза на либералните вредности кои се носечки во современите демократски општества.³

Може да се издвојат неколку различни фактори кои влијаат на поларизацијата:

1) Еден од најчесто споменуваните фактори, од авторитети во областа, се медиумите и влијанието што тие го имаат врз поларизацијата. Покрај класичните медиуми, зголемувањето на влијанието на социјалните мрежи, исто така, се јавува како фактор за поларизирачкиот дискурс. Автори кои го истражуваат медиумскиот аспект на поларизацијата забележуваат дека со зголемената употреба на социјалните мрежи се зголемува и поларизацијата, објаснувајќи го преку креирањето на „ехо коморите“ во кои луѓето остануваат во сопствениот социјален круг, а тоа придонесува за размена речиси исклучиво со истомисленици. На крајот ваквите изоляции ги засилуваат предрасудите и ја зголемуваат

---

² Темата за криза на либерализмот беше дискутирана и на меѓународниот панел организиран од Институтот за општествени и хуманистички науки - Скопје во соработка со Аспен Институтот од Берлин на тема „Дали илиберализмот е епидемија? Лекции од Европа“ во Берлин во март 2019 година.

³ Katerina Kolozova, “The uses and abuses of neoliberalism and technocracy in the post-totalitarian regimes in Eastern Europe: The Case of Macedonia”, *Institute of Social Sciences and Humanities - Skopje* (2015), available at <http://www.isshs.edu.mk/wp-content/uploads/2017/07/The-uses-and-abuses-of-neoliberalism-and-technocracy-in-the-post-totalitarian-regimes-in-Eastern-Europe-THE-CASE-OF-MACEDONIA.pdf>, accessed on 25 September 2019.

дистанцата.⁴ Дистанцата, особено во интернет просторот каде деперсонализацијата е уште поголема, може да биде засилена и да ги зголеми условите за изразување на афектите на лутина и омраза преку говорот.⁵

2) Поларизацијата може да биде предизвикана и од економски причини. Истражувањата покажуваат дека поларизацијата е поврзана со сиромаштијата, социјалното исклучување/ маргинализација и зголемени социо-економски разлики.⁶ Во истата насока, едно истражување на Светската банка од 2016 година, токму за феномените на поларизацијата и популизмот, поларизацијата ја поврзува со растечката нееднаквост, слабиот економски развој после финансиската криза од 2008 година и структурните промени на пазарот на трудот.⁷

3) Во научната литература се посочува дека општествената поларизација се појавува во услови на државна криза, односно кога државните

---

⁴ Yilmaz Esmer, "Identity Politics: Extreme Polarization and the Loss of Capacity to Compromise in Turkey," in *Democracy under Threat: A Crisis of Legitimacy?*, ed. Prof. Ursula van Beek, 121-145. Stellenbosch: Springer International Publishing, 2019.

⁵ Levi Boxell, Matthew Gentzkow and Jesse M. Shapiro, "Is the internet causing political polarization? Evidence from demographics." The National Bureau of Economic Research (NBER), Working Paper No. 23258 (March 2017).

⁶ María Pilar García-Guadilla, Ana Mallen, "Polarization, Participatory Democracy, and Democratic Erosion in Venezuela's Twenty-First Century Socialism." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.no. 681, Issue 1, (2019): 62-77.

⁷ World Bank. 2016. "Polarization and Populism." ECA Economic Update (October), World Bank, Washington, DC. Doi: 10.1596/978-1-4648-0753-4.

институции, меѓу кои јавната администрација, судството, полицијата се неефикасни и постои висока корупција а граѓаните имаат ниска доверба во нив и во владата.⁸ Ова најчесто се поврзува и со опаѓањето на демократијата и/или со криза на демократијата⁹, односно со воспоставувањето авторитарни режими, како што во совремието се оние во Турција, Унгарија, Русија, Бразил и сл.

4) Клиентелизацијата на политичките партии. Во услови на раширена сиромаштија и висока невработеност, кога политичките партии се клиентелистички организирани, еден од начините како да се дојде до вработување е „преку партија“. Кога тоа е случај, кај тие лица се развива силна поврзаност, односно лојалност поврзана со чувство на благодарност кон партијата и некритичко застапување на партиските позиции. Не е редок случајот во склоп на „одработувањето“ за работното место да биде ширењето на непријателство кон другите политички партии на социјалните мрежи, а што, од своја страна, ја засилува поларизацијата во општеството.

5) Донесувањето крупни политички одлуки без обезбеден поширок консензус на релевантните

---

⁸ Samuel Handlin, "The Logic of Polarizing Populism: State Crises and Polarization in South America." *American Behavioral Scientist*, Vol.62(1), (2018): 75-91.

⁹ María Pilar García-Guadilla, Ana Mallen, "Polarization, Participatory Democracy, and Democratic Erosion in Venezuela's Twenty-First Century Socialism." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.no. 681, Issue 1, (2019): 62-77.

политички актери, исто така, спаѓа во редот на причините за појавата и продлабочувањето на поларизацијата. Како пример, може да се посочи поларизацијата во однос на промената на уставното име на Македонија со оглед на тоа дека не се постигна поголем чекор кон релативен општествен консензус.

б) За поларизација влијае доживувањето на незадоволство, неправда, чувството на страв и небезбедност. Научниците што го истражуваат феноменот на афективната поларизација велат дека таа не произлегува директно од разликите во политиките или идеолошките аспекти, туку многу повеќе од идентитетските разлики односно на чувството на припаѓање и безбедност кои се поврзани со социјалните идентитети.¹⁰ Со други зборови, разликите во однос на ставовите и идеолошките вредности сами по себе не се доволни за да се зголеми антагонизмот, односно поларизацијата. Но кога луѓето се идентификуваат со одредена група (која дели заеднички став, вредност, идентитет и сл.) а другите ги доживуваат како закана, тогаш се зголемува и поларизацијата.

Терминот „популизам“ е сè поприсутен во модерниот политички дискурс и, при тоа, се употребува во различни значења. Едно од неговите чести значења се однесува на демагошкиот или опортунистичкиот пристап во вграму-

¹⁰ Shanto Iyengar, Yphtach Lelkes, Matthew Levendusky, Neil Malhotra, Sean J. Westwood, "The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States," *Annual Review of Political Science*, Vol.no. 22 (2019): 129-146.

вањето на комплексни прашања преку празни ветувања и наизглед лесни решенија за кои се претпоставува дека ќе задоволи поголем дел од гласачите. Но етикетата „популизам“ се користи и како алатка за лесен напад врз политичкиот противник. Така, кога една влада спроведува некоја мерка или политика чија цел е реално подобрување на животниот стандард на граѓаните, опозицијата, немајќи други аргументи за да ја нападне таа политика, може да прибегне кон етикетирање на мерката или политиката како популистичка. Имплицитната претпоставка врз која се темели етикетирањето за популизам е дека политиката не смее да излегува од елитистичките рамки и дека секое залагање за реално подобрување на животниот стандард на граѓаните е мотивирано од демагогија и се сведува на неа.

Од идеолошки аспект, популизмот обично се дели на десен и лев популизам. Една од клучните разлики помеѓу нив е различната концептуализација на поимот „народ“. Додека за десниот популизам, народот е етничка категорија и ги вклучува луѓето со иста етничка идентификација, левиот популизам се потпира врз сфаќањето на народот како социјална категорија, која ги вклучува луѓето со различна етничка, верска и останата идентификација, но ги исклучува припадниците на „елитата“, т.е. оние кои ги поседуваат парите и моќта. Десниот популизам, кој е далеку позастапен, ги приоритизира интересите на сопствената етничка група и за него „непријателот“ се како припадниците на другите етнички групи, вери и имигрантите, така и припадниците на „естаблишментот“, кој недоволно ги штити националните интереси во име на човековите права, демократијата и „глобализмот“. Левиот популизам, пак, тргнува од економската нееднаквост присутна во едно општество помеѓу

„привилегираните“ и „обесправените“, помеѓу оние што ги контролираат и акумулираат во свои раце парите и моќта и оние што ги трпат последиците од функционирањето на системот. Во последно време, сè повеќе се зборува и за „зелен популизам“. Иако тој експлицитно не се категоризира во склоп на левиот популизам, тој ја користи истата спротивставеност што е карактеристична за овој популизам, имено, помеѓу оние што извлекуваат профит од практиките кои ја предизвикуваат климатската криза и корпоративните политичари, од една страна, и обесправените, кои ги трпат последиците од климатската криза, како еколошки така и социјални.¹¹

Во текстот популизмот ќе се анализира во неговото значење како политичка стратегија која подразбира артикулирање на одредени разлики кои ја делат популацијата на „ние“ наспроти „тие“ и тенденција да се засилува оваа разлика преку антагонизам. Односно преку стратегии што ќе ја засилат идентификацијата помеѓу „ние“ и ќе ја зголемат дистанцата од „тие.“ Разликите може да се потпираат на идентитетски, социо-економски, вредносни, идеолошки означители.

Популизмот и популистичките стратегии ги користат постоечките разлики (економски, социјални, идентитетски, идеолошки, културолошки и сл.) и преку поларизирачки

¹¹ Зелениот популизам не мора нужно да се концептуализира на начин кој е близок на левиот популизам. Веќе се назира можноста еко-фашистите да креираат наратив околу климатската криза, кој ќе ги реинтерпретира типичните заложби на десниот популизам во соодветниот контекст. Види Will Davies, «Green Populism? — Action and Mortality in the Anthropocene», Centre for the Understanding of Sustainable Prosperity, July 2019, p. 5, достапно на <https://www.cusp.ac.uk/wp-content/uploads/12-Will-Davies-online.pdf>, пристапено на 27 септември 2019.

говор ги артикулираат и спротивставуваат за да се засили антагонизмот. Антагонизмот има функција да ја поттикне политичката борба. Најчестата популистичка поделба се однесува на „народот“ наспроти некоја одредена „елита“ – политичка или социјална.

Поларизирачкиот говор секогаш има емоционална компонента. Особено преку спрегата на социјалниот идентитет односно како аспект на припаѓањето и лојалноста кон социјалната група што може да биде и политичката партија.¹² Емоционалната компонента на поларизирачкиот говор го прави тој да придонесува кон ширење на тензиите помеѓу спротивставените групи, но исто така и кон зголемување на можностите за когнитивна дисонанца.¹³ Тоа подразбира склоност кон неприфаќање на факти и податоци кои се спротивни на уверувањата што ги имаме или нивна поинаква интерпретација.

Преку инсистирањето на разликите и на спротивставената поставеност, со поларизација се создава дистанца која овозможува емоционални проекции, односно припишување карактеристики, намери и сл. на другите како механизам на одбрана од сопствените намери, карактеристики кои не сме подготвени да ги прифатиме. Антагонизмот и

---

¹² Shanto Iyengar, Yphtach Lelkes, Matthew Levendusky, Neil Malhotra, Sean J. Westwood, "The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States," *Annual Review of Political Science*, Vol.no. 22 (2019): 129-146.

¹³ Wolfgang Donsbach and Cornelia Mothes, The Dissonant Self: Contributions from Dissonance Theory to a New Agenda for Studying Political Communication, *Annals of the International Communication Association*, Volume 36, 2013 Issue 1, Pages 3-44 [Taylor and Francis 2013; Emily K. Vraga, "How Party Affiliation Conditions the Experience of Dissonance and Explains Polarization and Selective Exposure", *Social Science Quarterly*, Volume 96, Number 2, June 2015. Wiley-Blackwell 2015.

дистанцата придонесуваат кон намалување на можноста за емпатија и услови за зголемување на омразата. Емоционалната компонента на поларизацијата е најизразена кога се работи за чувството на безбедност, опстанок или за припаѓање или идентитет и кога врската помеѓу идентитетот е силна, а ситуацијата се доживува како загрозувачка во однос на овој идентитет. Потоа може да се однесува на чувството на правда/неправда и на прифаќање/отфрлање и одредена проценка на вредноста/потценување.

Во ситуации кога доминантни чувства кои се поттикнуваат со говорот се стравот, срамот и лутината, многу е полесно гневот да се изрази кон оние што се доживуваат како „други“, „далечни“, „непријатели.“ Гневот може да се изрази преку говор на омраза или други форми на психолошко или физичко насилство.

Како функционира поларизацијата преку поларизирачки дискурс

Според Ван дер Велде и моделот што го развива Барт Брандсма постојат три услови/закони кои можат да ја објаснат поларизацијата.¹⁴ Првиот услов е поделбата на спротивставени идентитети – „ние“ наспроти „тие“ каде атрибуциите или квалитетите на „тие“ секогаш се прикажуваат како негативни – далечни од вредносната позиција на „ние.“ Демонизирањето на „тие“, освен преку припишување на негативни карактеристики, омаловажување, навредување и дискриминација, се постигнува и преку отворено или имплицитно прекинување на контакт

¹⁴ Monique José Ratheiser-van der Velde, “Crossing ideological borders: How to contribute to depolarization within society and on a global level?,” *World of Media Journal of Russian Media and Journalism Studies Issue 1*, 2018 (Moscow, 2015), 35-48.

и размена со нив. „Тие“ често добиваат митска димензија на суштински непријател кој се дехуманизира и треба да се победи, покори, потчини и/или поништи на било каков начин. На тој начин се создава дистанца која е неопходна за одржување на поларизацијата односно за полесно деперсонализирање на другиот, укинување на емпатијата, отворање на простор за конфликти и зголемување на можноста за изразување на нетрпеливост, лутина и гнев, односно на силство.

Втор услов/закон е дека за поларизација е потребно постојано потврдување на разликата „ние“ наспроти „тие“. Според авторите, медиумите и начинот на врамување и информирање за приказната особено кога се работи за конфликти секогаш се однесува на две спротивставени страни.

Третиот услов/закон се однесува на емоционалната мотивација на сметка на рационалноста и логиката. Колку е поголема кохерентноста на групата, и индентификацијата со истата, толку е поголема когнитивната дисонанца, односно расудувањето е раскинато помеѓуна уверувањата и доживувањата наместо на фактите и логиката.

Според Ван дер Велде и Брандсма во процесот на генерализација на поларизирачкиот дискурс има пет типа на улоги и активност. Првата група се „туркачите“ кои ја сочинуваат основачите на кои ја одржуваат и поттикнуваат поларизацијата и се носители на поларизирачкиот говор. Тие ги поставуваат речиси нереалните разлики и ја поттикнуваат омразата. Втората група се „придружниците“ тоа се оние кои се приклонуваат спонтано и ги споделуваат ставовите, вредностите, но исто така и заради потребата да припаѓаат, затоа што надвор од групата е помалку безбе-

дно и неподносливо. Третата група се „предавници“, тоа се „неутралците“ кои се прогласени за предавници затоа што не се приклонуваат и заради одбивањето да се приклонат и идентификуваат се обвинети дека ги поддржуваат и се прогласуваат како соработници со непријателите. Во оваа група спаѓаат и „тивките“ кои се одлучуваат да не заземаат страна и бидејќи „неутралните“ се прогласени за „предавници“ се обидуваат да останат невидливи – не учествуваат во јавниот живот и говор. Често мнозинството спаѓа во оваа група и тоа не ретко не значи дека немаат дефиниран став, туку дека не сакаат да бидат дел од антагонизмот и се заштитуваат од насилството. Четвртата група се „премостувачите“. Тие се обидуваат да најдат помирување на разликите наместо да ги потенцираат и демонизираат. Имаат потреба за помирување и хармонизирање преку дијалог. Но тоа според авторите е неодржливо во услови на поларизација кога дијалогот е укинат. Исто така акцијата на помирувачите е оневозможена затоа што поаѓа од потврдување на позицијата на идентитетски разлики, односно го прифаќа постоењето на двете групи. Во таква ситуација може да ја има позицијата на „предавници“ и да биде обвинета од двете страни за „непријатели“.¹⁵

Петтата група се „жртвените јарци“ кои се појавуваат на кулминација на поларизацијата кога „туркачите“ инсистираат кон избор на страна до ситуација кога е невозможно одржувањето на позиција во средина, односно неутралноста е невозможна. Во ваква ситуација како канал за излевање на фрустрацијата и омразата се таргетира одредена жртва. Жртви се најчесто оние кои се обиделе да ги премостат разликите но заради опстојување на поларизацијата ќе бидат жртвувани.¹⁶

¹⁵ Ibid. 42-43.

¹⁶ Ibid. 43.

КОНТЕКСТ

По завршувањето на политичката криза во Македонија во периодот 2015-2017 државата се соочува со предизвикот да ги ослободи институциите од „заробената држава“ односно ослободување од авторитарното владеење на политичките партии кои ја сочинуваат извршната власт, која има надмоќ врз законодавната и судската власт. Дополнително, политичката криза предизвика силно поларизирање во општеството што создава дополнителна закана за воспоставување на реформскиот процес. Уште поважно, студиите во областа на комуникациите и дискурзивните анализи на политичкото и на стиловите на управување и градење политики, покажуваат дека поларизацијата е централната алатка на одржување популистички и „илиберален“ (авторитарен) стил на владеење. Со други зборови, без да настапи деполаризација, не може да се воспостави општествена нормализација каде плурализмот – а не исклучивоста – е норма. Без овој вид нормализација, реформите препорачани од Експертската група предводена од Прибе, односно Итните реформски приоритети наложени од Европската комисија (2016), не се спроведливи на начин кој би бил суштествен (а не само празна фасада).

Поларизацијата е детектирана како пречка на повеќе значајни области и процеси и од Европската комисија. Имено, во последниот извештај за напредокот на Македонија за 2018 година поларизацијата се посочува како проблем во однос на политичките критериуми и владеењето на правото, граѓанското општество и медиумската сфера. Поларизацијата е дискурс својствен за револуции и драматични политички пресврти, но не може да биде норма во општество кое сака да излезе од зоната на фрагилност, а Република Северна Македонија во моментот е со таков

статус според Светскиот индекс на фрагилност (нашиот индекс за 2019 е 64,6 поени и е речиси еднаков на оној од 2015, кога изнесувал 64,4 поени).¹⁷

Поларизацијата беше резултат на политичката криза и спротивставеноста на политичките партии по различни основи. Сметаме дека надминувањето на овој проблем на поларизација преку помирување и деполаризација е основен услов за овозможување на реформските процеси на „одзаробување на државата“. Анализата и препораките за деполаризација се фокусираат на деполаризирање на јавниот дискурс вклучувајќи ги политичките партии и нивните претставници, граѓанското општество и медиумите како клучни учесници и креатори на општествените процеси.

---

¹⁷ Fragile States Index Annual Report 2019, The Fund for Peace (FFP) (2019), available at <https://fragilestatesindex.org/wp-content/uploads/2019/03/9511904-fragilestatesindex.pdf>, accessed on 07 October 2019.

МЕТОДОЛОГИЈА

Цел на истражувањето

Истражувањето има за цел да го анализира актуелниот поларизирачки дискурс и неговото влијание врз политичките процеси, врз процесот на креирање политики како и поширокото влијание врз социјалната поларизација.

Метод

Истражувањето комбинира анализа на содржина со дискурзивна анализа. Анализата на содржина се однесува на детектирање и застапеност на поларизирачки говор кај политичките претставници и јавноста изразен во фрази и зборови кои ги именуваат претставниците на поделените спротивставени страни. Дискурзивната анализа се однесува на политичките и социјалните аспекти на поларизирачкиот дискурс и ефектите што ваквиот дискурс ги има врз демократските и политичките процеси со фокус на реформскиот процес, односно процесите на креирање политики.

Анализата ќе го опфати периодот од формирање на последната влада од 2017 до 2019 година. Во анализата се обрнува внимание на периодот до потпишувањето на Преспанскиот договор и потоа и се следат трендовите на поларизација во периодот пред и по договорот и пред и по последните претседателски избори како клучни политички настани кои директно влијаеја врз процесот на политички дијалог.

Фокусот на анализата се однесува на доминантниот политички дискурс помеѓу двете доминантно етничко македонски политички блокови ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Оваа линија на поделба е избрана како доминантна оска на политичка поларизација која ги поставува и потоа влијае врз

општествената поларизација во однос на други политички и општествени теми и прашања.

Примерокот за анализа ќе се состои од селекција на содржини кои се достапни за јавноста во однос на клучните општествени прашања за кои беше клучен политичкиот дијалог во периодот на изминатите две години, а кои вклучуваат изјави на политичари, новинари, експерти и други претставници на јавноста и граѓанското општество.

ЕТНОГРАФИЈА НА
ПОЛАРИЗИРАЧКИОТ ГОВОР

Анализата ја започнавме со креирање на листа на термини и фрази кои се носители на идентитетските означители и процесите кои беа во фокус на поларизирачкиот говор. (анекс до листата со зборови и фрази) Потоа направивме едноставно пребарување на овие зборови и фрази за да ја видиме јазичката етнографија на поларизирачкиот говор. Сметавме дека и самото пребарување на термините на најчесто користениот пребарувач може да даде воведна слика во состојбата и користењето на поларизирачки говор. Од друга страна може да ги посочи местата каде тој се користи и да даде една поширока слика за интернет географијата на ваквиот говор.

Доколку се анализираат зборовите и фразите што се наоѓаат во листата, може да се забележи дека се користат неколку номинациски карактеристики со кои се идентификува „непријателот“ и со кои се упатува кон одредени негативни карактеристики, слабости, некадарности. На пример криминалци, платеници, наемници, небањати, црпнати, потоа жморони, вморони и сл.

Од друга страна е pejоративната употреба на одредени квалификации како што се „комуњари, вмровци, удбаши, груевисти, заевисти, која се однесува на партиската, лидерската и идеолошка идентификација или упатува на негативната меморија од претходниот систем.

„Предавници,“ и „изроди“ се едни од најчесто користените термини за да се означат сите оние кои „ја предале и продале Македонија“, наспроти патриотите и/или гласале за двојазичност и „ЗА“ промена на името. Тие се третирали како внатрешни непријатели или како „одродени“. Интензитетот на омразата кон предавниците е мерка за „патрио-

тизам“, а мерката за патриотизам е декларативната спремност да се даде животот, како што може да се забележи од следниот цитат.

„Мерката за патриотизам е да си спремен да умреш во секој момент за својата земја, тие тоа го немаат, тие ги имаат мерките за предавства, кои ние никогаш одблиску нема да ги знаеме кои се и како изгледаат.

Затоа брат, упати поракава до сите....

Време е за ОБЕДИНУВАЊЕ. Доста е кавги и несреќи, време е сите да застанеме заедно и да и го тргнеме овој товар на татковината. Товар наречен „власт“.

Обединете се сите под ВМРО-ДПМНЕ, и заедно испорачајте им ја сметката на „предавниците“.

Заедно против тиранот, браќа и сестри!¹⁸

Во овој силно афектиран текст, во кој патриотизмот се мери преку спремност да се даде живот за својата земја има поделба на „тие“ кои не се спремни на ваква мерка на патриотизам туку наспроти се спремни на предавство. „Тие“ се толку далеку, што „ние“ никогаш нема да ги знаат кои се и како изгледаат. Дистанцата што се посочува е оптегната до точка на неможност за познавање, ниту физичко ниту морално познавање на другата позиција. „Тие“ се товар, несреќи и кавги, „тие“ се „власта“ и „предавниците“. Од

---

¹⁸ Горан Ангелов, „Секој народ има изроди кои повеќе се грижат за својот џеб, ама кај нас ги има најмногу!“, Денешен (19.03.2019), достапно на <https://denesen.mk/goran-angelov-sekoj-narod-ima-izrodi-koi-povekje-se-grizat-za-svojot-dzeb-ama-kaj-nas-gi-ima-najmnogu-najmnogu/>, пристапено на 12 септември 2019.

друга страна, националната/етничката/партиската идентификација се изедначуваат и се фамилијаризираат, ородуваат преку најблиски крвни врски „брат“ „сестра“ за да се збие и хомогенизира „ние“. На тој начин се зајакнува дистанцата и се зголемува антагонизмот. Афективната нота на текстот се состои од одредена тескоба, фрустрација, „товар“ кои произлегуваат од позиција на виктимизација или „несреќа.“ Одговорот на оваа тескоба и фрустрација е трансформација во хероизам.

Друга квалификација се „северџани“ кои се исто така „предавници“ и „изроди“. Дефиницијата на зборот северџан има на веб страницата на Тврдокорни, патриотско здружение, во т.н. „Отпорашки речник: толковен речник на современата Македонска национална БОРБА“ го одредува како човек без национална свест, кој го прифатил Преспанскиот договор и со тоа се одрекол од македонскиот идентитет.

„Северџан“ – припадник на анти-нација. Човек без национална чест, некогаш припадник а сега негатор на македонската нација. Северџанот е со македонско потекло, се одрекол од македонскиот идентитет и ги поддржал негирања на македонскиот идентитет. Зборот „Северџан“ произлегува од спој на зборовите ‘северна’ и ‘граѓанин’.¹⁹

Интересна е парадоксалноста на ситуацијата во која се обвинува за национално предавство, а при тоа се означува

---

¹⁹ „Отпорашки речник: Толковен речник на современата македонска национална борба“, Веб страна на Тврдокорни - македонска патриотска организација, достапно на <https://tvrdokorni.wordpress.com/2019/02/20/otporashki-rechnik/>, пристапено на 12 септември 2019.

цела група како неподобна односно се „одродува“ од македонската нација преку именување со „северџани“. Обезличувањето на „тие“ се постигнува и преку пезоративната употреба на зборот „граѓанин“.

„Релативизатори“ е исто така важна квалификација во секој поларизирачки говор. Омразата кон „релативизаторите“ „неутралците“ е речиси иста како и кон „непријателите“. Впрочем најчесто се користи стратегија со која сите „релативизатори“ и „неутралци“ се поврзуваат дека „одработуваат“ за „непријателите“. Релативизатори во протестниот период беа тие што критикуваа чекори на тогашната „опозиција“ и што се обидуваа да ја избегнат наметнатата нужност од дихотомната партиска поделба ВМРО-СДСМ.²⁰ Додека после проментата на власта „релативизатори“ станааа оправдувачите на новата власт кои се обидуваа преку грешките на претходната да го намалат незадоволството од постоечката.²¹

---

²⁰ Џељо Хоџиќ, „Релативизатори, нема да ви помине!“ , Бриф (16.10.2016), достапно на <https://www.brif.mk/dhelo-hodhik-relativizatori-nema-da-vi-pomine/>, пристапено на 12 септември 2019; Јордан Петровски, „Неутралци, шарената лага на шарените револуционери“, Форум Котле, Јули 09, 2016, <https://kotle.ca/udba/item/675-neutralcisharenalagasharenirevolucioneri.>; Маришлен Демири „Релативизатори кур да пушите!“ , Окно (31.10.2017), достапно на <https://okno.mk/node/67475> пристапено на 12 септември 2019.

²¹ Бранко Геровски, „Од зуењето на комарците не се слушаат авионите“, Плус Инфо (09.08.2018), достапно на <https://plusinfo.mk/од-зуењето-на-комарците-не-се-слушаат-а/>, пристапено на 12 септември 2019; Арсим Зеколи, „Оптимистичниот песимизам на реализмот“, DW (23.05.2019), достапно на <https://www.dw.com/mk/оптимистичниот-песимизам-на-реализмот/a-48843465> , пристапено на 12 септември 2019; Гордана Силјановска Давкова „Кoj ја загрозува националната гордост“, *Expres.mk* (01.03.2018), достапно на: <https://expres.mk/силјановска-давкова-кој-ја-загрозува/> , пристапено на 12 септември 2019.

Освен номинациските термини беа пребарувани и често користени фрази, а сметаме дека се дел од поларизирачката реторика затоа што се фокусираат на антагонизација и гонење, уништување на непријателот. Таква фраза која често беше користена во протестниот период „Че си лежите“ (вкупно 182.000 резултати, а во период од 1.06.2017 до 1.07.2019 околу 30 резултати) или неговата варијација „Че си лежите“ (вкупно 1.940.000 резултати, а во период од 1.06.2017 до 1.07.2019 околу 30 резултати) присутни особено во периодот до 2017 година. Потоа фразата, односно скандирањето „Шутка не ти бега Никола“ (со вкупно 194.000 резултати) како и иконографијата со ликот на Груевски прецртан или во затвор исто така покажува поларизирачки дискурс во кој дел од фокусот е насочен кон уништување на конкретна личност.

Фразата „Не преговараме со криминалци“ исто така беше дел од поларизирачката реторика која трае до формирањето на владата, но своите ефекти ги има во отежнатиот процес на политички дијалог и по промената на раководството на ВМРО-ДПМНЕ. Употребата на овие фрази освен како поларизирачки говор се поврзани и со артикулација на протестните барања за гонење на криминалот, ослободување на судството од влијанието на извршната власт и борбата со корупцијата. Во таа смисла барањата за овие суштински реформски процеси и политичкиот дијалог за клучните процеси поврзани со надворешната политика, како што беше решавањето на спорот со името со Грција често доаѓаа во судир. Важно е да се направи разлика помеѓу користењето на овие барања во прилог на поделби, антагонизирање и нивно користење како меѓупартиска политичка пресметка кои го продолжуваат негативното

дејство врз политичкиот дијалог од легитимните очекувања за владеење на правото.

Анализата на податоците покажува дека социјалните мрежи и веб-порталите се во најголема мера просторот каде се користи поларизирачкиот говор. Некои од термините се појавуваат најчесто на одредени социјални мрежи како што е примерот со „Жмрони“ за кој пребарувачот најчесто нè води до линкови на социјалната мрежа Твитер, додека на Фејсбук има само неколку постови каде е застапен. Веб-порталите исто така претставуваат простор за користење на идентитетските поларизирачки зборови и фрази. На пример, во насловот на еден од написите на порталот „Infomax“ „Децата на револуцијата: Шарените куртони VS клетите вмрони!“ се користи поларизирачки говор во контекст на победата на европското првенство на ракометниот клуб Вардар.²²

На социјалните мрежи има групи и страници кои се инспирирани од поларизирачките идентитетски одредници. Како пример може да бидат фејсбук страниците „Сороспии и предавници“ и „Платеници и предавници“²³ со написи и иконографија полни со говор на омраза. Иако овие групи имаат малку „следачи“ односно немаат големо влијание врз јавниот дискурс, ги земаме како пример за ефектите на поларизирачкиот говор кон ширење на говорот на омраза, односно омраза.

---

²² „Децата на револуцијата: Шарените куртони VS клетите вмрони“, Инфомакс (06.06.2019), достапно на <https://infomax.mk/wp/децата-на-револуцијата-шарените-куртони-vs-к/>, пристапено на 13 септември 2019.

²³ Facebook страна Сороспии и предавници. Пристапено на септември 13, 2019. <https://www.facebook.com/Сороспии-и-Предавници-879442065500642/>.

Поларизирачкиот говор кај колумнисти, аналитичари и јавни личности

Креаторите на јавното мислење и дискурс го сочинуваат јавни личности кои објавуваат свои мислења, анализи во медиумите и социјалните мрежи. Затоа значајно беше да направиме анализа на дискурсот што го користат колумнистите, аналитичарите и јавните личности. Анализата покажува дека поголем дел од новинарите колумнисти не користат поларизирачки говор, освен неколкумина кои тоа постојано го прават. Во случајот тоа се опозициски позиционирани новинари за кои „тие“ се сите оние што го поддржаа договорот со Грција или владините политики. Тука спаѓаат и претставници на меѓународната заедница. Антагонизмот се потпира на наративот за национално/етничко предавство преку директни и ад хоминем напади. Виктимизацијата е имплицитниот наратив, тој е содржан во обвинувањето на меѓународната заедница за влијание во полза на своите интереси а на штета на опстојувањето на македонскиот народ. Во таа смисла заканата од „бришење“ на македонскиот народ и држава се поставени како клучни и преку нив се оперира со стравот, а од таму и со омразата.

А омразата може јасно да се прочита и во следниот извадок на новинарката која користи говор на омраза со квалификации како „недоправени“, „неуспешни абортуси“. Потоа дистанцирањето од „нашиве“ кои во наводници ги означуваат „тие“ ги сведува на помалку од луѓе, а потоа некои стануваат „бројлери“ или „копитари“.

„Овие „нашиве,, недоправени, кои јас ги викам неуспешни абортуси, топтан и индивидуално и колективно, го загубија правото на било кој

начин да општат со луѓе. Затоа најупатно е на Македонците да им ја честитаат 2019 година евроатлански дегени и психопати како „европјанинот“, Жбогар и цијашот Бејли. Сопствениците на робјето со жиг на СДСС и ДП(С)НЕ, на шарените бројлери од фармата на Сорос и секако на копитарите од трлото на УЧК.“²⁴

На ваков начин омразата се излева преку навредите и обидите за понижување. Од друга страна не изостанува ниту аспектот на виктимизација. Тој се содржи во зборот „робје“ кое има проширување и вклучување на сите граѓани и ја нема директно националистичката компонента, но целта е да се зајакне потчинетата позиција на македонските политички актери во однос на актерите од ЕУ и САД. Вторите „тие“, односно претставниците на меѓународната заедница во овој извадок се моќниот непријател. Кон него исто така се насочува омраза и тој бива унижен преку директни ад хоминем квалификации како „психопати“, „дегени“ „цијаши“.

Професионалните новинарски здруженија и синдикатот реагираат на ваквиот говор, но ефектите на ваквиот говор во јавноста не можат целосно да се избришат и покрај сите обиди за осуда или опомени.

Освен во медиумите јавните личности ги користат и социјалните мрежи, а потоа најчесто веб-порталите ги преземаат и споделуваат понатаму. Таков е случајот со следниот пример на поларизирачки говор кој првично бил објавен

---

²⁴ Мирка Велиновска, „Северни дегенерици, ќе се раскурчувате со се Бејли!“, Дудинка (27.12.2018), достапно на <http://www.dudinka.org/мирка-велиновска-17/>, пристапено на 12 септември 2019.

како Фејсбук статус, а потоа е објавен на веб-портал. На тој начин се зголемува видливоста, но и ефектот што поларизирачкиот говор го има.

„Грција го ратификува славосеверџанското племе. Па и племе сте. Еве зошто. Глумите левичари, ама Левијатан сте. Глумите прогресивни, а нацисти сте. Глумите комунисти, а комуњари сте. Глумите родово освестени, а изроди сте. Глумите загрижени за сиромшаните, а империјалистички отпад сте. Глумите интелектуалци, а бижутегија сте. Глумите авангарда, а Гестапо сте. Глумте цивилизираност, а варварски менталитет имате. Славосеверџанско племе хистерии и глупаци облечено во брендирано кожи, суета и самобендисаност.“²⁵

Во извадокот кој е силно збиен текст со говор на омраза има поларизирачка компонента заради постоењето на јасна разделна линија. Дистанцата се определува преку „вие сте“ и потоа започнува тирада на навреди и омаловажување преку користење на различни идентитетски карактеристики. „Тие“ се наречени „северџани“ и „племе“, „изроди“, „империјалистички отпад“, „хистерии“ итн. Фрустрацијата односно лутината и незадоволството во однос на усвојувањето на договорот во Грција станува омраза која се насочува кон внатрешниот непријател. Интензитетот на афектот станува изобилие на навреди кои се искажуваат преку обид за разобличување.

---

²⁵ Александар Русјаков, „Славосеверџанско племе“, „изроди“, „глупаци“ – Русјаков штедро со „комплиментите“ по усвојувањето на Договорот од Преспан, Ако (27.01.2019), достапно на <https://ako.mk/славосеверџанско-племе-изроди-г/>, пристапено на 12 септември 2019.

Партиска поларизација

Анализата на податоци од официјалната комуникација на политичките партии со јавноста, преку анализа на текстови и соопштенија за јавност на официјалните веб-страници на партиите, покажува дека политичките партии постојано користат поларизирачки говор. Овој податок може да се гледа како суштинска неподготвеност за политички дијалог или како отсуството на свест за негативните ефекти на поларизирачкиот говор врз општествената кохезија и демократските процеси особено врз политичкиот дијалог. Имајќи предвид дека партиите на овој начин постојано комуницираат со своите гласачко тело и поддржувачи и промовираат општествена поделба, наместо дијалог има судир на спротивставени страни. На тој начин се одзема можноста за дијалог на различни мислења, политики и за градење на заеднички консензус кога станува збор за суштински прашања на државата. Односно се наметнува ситуација во која поддржувачите на друга партија се третираат како непријатели наместо учесници во политичка разменана идеи, вредности и политики.

Партиските штабови постојано ја одржуваат линијата на поделба преку рециклирање на ист популистички пристап. Двете партии се прогласуваат себе за „спасители“ од „не-народната“ „криминалната“ партија и/или „режим“/„хунта.“ Да ги споредиме следниве два навода:

„ВМРО-ДПМНЕ е партија симбол на криминал и корупција, партија која се обидува да сокрива убиства, да нарачува апсења, да злоупотребува институции за пресметки со неистомисленици и да сокрива и брани криминалци од сопствените редови. Граѓаните ја препознаваат ВМРО-ДПМНЕ како партија заштитник на криминалот и

токму затоа во вода им паѓаат сите обиди да ја манипулираат јавноста преку измислувања на случаи и извитоперување на извештаи. За разлика од времето на владеење на ВМРО-ДПМНЕ, денес сите институции работат посветено во борбата против криминалот, а потврда за тоа се истражувањата на јавното мнение според кои две третини од граѓаните имаа доверба во полицијата и се чувствуваат безбедно.²⁶ (Партиско соопштение на СДСМ, 25.05.2019)

„Власта на СДСМ и Зоран Заев е делигитимирана... Народот ја казни власта за сите криминали, корупцијата, непотизмот и сите нереализирани ветувања. Народот јасно даде до знаење дека не сака повеќе државата да ја водат функционери чии бизниси криминално се шират на грбот на граѓаните. Граѓаните покажаа дека не сакаат повеќе економија која стагнира, узурпирано здравство, уништено образование, заробени институции и власт која не е способна да донесе проекти и инвестиции кои ќе значат подобра иднина за државата.²⁷ (Партиско соопштение на ВМРО ДПМНЕ, 8.05.2019)

---

²⁶ Соопштение за јавност, „ВМРО-ДПМНЕ е партија заштитник на криминалот, сите надлежни институции активно се борат против секаков вид на криминал“, Официјална страна на СДСМ (25.05.2019), достапно на <http://www.sdsml.org.mk/News.aspx?idNews=17464&lng=1&cat=3>, пристапено на 10 октомври 2019.

²⁷ Прес центар, Соопштенија, „Граѓаните гласаа за промени и го најавија неизбежниот пад на ненародната и криминална власт на СДСМ“, Официјална страна на ВМРО-ДПМНЕ (08.05.2019), достапно на <https://www.vrmro-dpmne.org.mk/2019/05/08/graganite-glasaa-za-promeni-i-go-na-javija-neizbezhniot-pad-na-nenarodnata-i-kriminalna-vlast-na-sdsml/>, пристапено на 10 октомври 2019.

Во својот популистички дискурс двете партии се многу слични и користат сродно именување и фрази. Разлика има во нијанси. На пример, во дискурсот на СДСМ почесто се користи терминот граѓани, додека „народ“ доминира во дискурсот на ВМРО ДПМНЕ.

Партиите го означуваат политичкиот простор преку антагонизам кој најчесто се повикува на економските ефекти (сиромаштија, опустошување и сл.) и правдата (криминал, корупција и непотизам). На тој терен се обидуваат да го делегитимираат политичкиот противник, но и да се изземат од сопствената одговорност со тоа што темите што се најгорливи ќе се префрлат како „жежок компир“ во рацете на противникот.

Друга линија на антагонизам се поставува преку оцрнување и демонизирање на партиските лидери и другите претставници на партијата.

„Нечовечноста на Заев е изворот на гнев кај македонскиот народ по неуспешниот референдум и уште повеќе ги продлабочи поделбите меѓу народот и неговата капитулантска власт.“²⁸ (Партиско соопштение на ВМРО ДПМНЕ, 28.20.2019)

„Осудениот криминалец Никола Груевски, очигледно незадоволен од учинокот на Христијан Мицкоски, се јави повторно, заедно се ставени

---

²⁸ Прес, Прес центар, „Заев, СДСМ и нивните платеници ставија точка на можноста за демократски напредок на Македонија“, Официјална страна на ВМРО-ДПМНЕ (22.10.2018), достапно на <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2018/10/22/zaev-sdsm-i-nivnite-platenitsi-stavija-tochka-na-mozhnosta-za-demokratski-napredok-na-makedonija/>, пристапено на 10 октомври 2019.

во одбрана на криминалот. Правдата и одговорноста се нивните најголеми кошмари. Осудениот криминалец Никола Груевски го чека затворска казна и неговото столче во ќелија.“²⁹ (Партиско соопштение на СДСМ, 29.06.2019)

Потоа двете партии го претставуваат владеењето на другата партија како „режим“. Па така имаме „груевизам“ и „заевизам“. Доколку се анализира дискурсот, двата „режими“ имаат исти механизми на владеење – пресметка со политички противници, криминално, коруптивно и непотистичко управување и злоупотреба на моќта и ресурсите на сите три власти– извршна, законодавна и судска власт.

„ВМРО-ДПМНЕ денеска се положи од кога било. Покрај безидејноста, ВМРО-ДПМНЕ е целосно посветена на лажни вести, измислици и деструкција. Нивната единствена политичка агенда е одбрана на криминалот и враќање на режимот. Мицкоски и ВМРО-ДПМНЕ не нудат ништо за граѓаните, ништо што е во интерес на државата и немаат ниту една идеја за промена, за излез од деструктивната матрица на груевизмот во која се влезени“.³⁰ (Соопштение за јавност СДСМ, 28.05.2019)

---

²⁹ Соопштение за јавност, „Осудениот криминалец Никола Груевски го појачува Мицкоски, заедно во одбрана на криминалот на режимот“, Официјална страна на СДСМ (29.06.2019), достапно на www.sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=17670&lng=1&cat=3, пристапено на 10 октомври 2019.

³⁰ Во: Македонија, „СДСМ: ВМРО-ДПМНЕ денеска се положи од кога било“, Канал 5 Тв (27.05.2019), достапно на <https://kanal5.com.mk/articles/377404/sdsm-vmro-dpmne-deneska-se-poloshi-od-koga-bilo>, пристапено на 10 октомври 2019.

„Одговорност мора да има и заради шерифското однесување на државните функционери кои киднапираат и тепаат граѓани, се закануваат, купуваат нелегални супстанции и шверцаат цигари без да одговараат пред законите. Заев треба да одговара и за заробеното судство и обвинителство кои единствено служат за прогон на неговите политички неистомисленици и амнестија на своите криминали и криминалите на соработниците.“³¹ (Соопштение на ВМРО ДПМНЕ, 10.07.2019)

Популистичкиот пристап е пожесток во период на изборни кампањи или при други поголеми политички настани. Исто така пожесток популистички дискурс практикува партијата која е во опозиција.

Според моделот за поларизација на Брандсма, политичките партии, односно нивните раководства и гласноговорници се „туркачите“ кои имаат за цел постојано потенцирање и продлабочување на разликите односно одржување на поларизацијата. Членовите на партијата може да влезат во групата на „придружници“ кои се приклонуваат заради споделување на ставовите и вредностите или заради очекувањето дека можат да имаат некаква добивка од тоа.

Понатамошното исчитување на партискиот поларизирачки говор оддава впечаток за една политички празна сцена.

---

³¹ Прес центар, Соопштенија, „Заев со своите несериозни и расипнички постапки ја срами Република Македонија“, Официјална страна на ВМРО-ДПМНЕ (10.07.2019), достапно на <https://www.vmro-dpmne.org.mk/2019/07/10/zaev-so-svoite-neseriozni-i-rasipnichki-postapki-ja-srami-republika-makedonija/>, пристапено на 10 октомври 2019.

Овој заклучок се должи на манипулативното користење на одредени поларизирачки теми и настани, кои се во функција на самопромоција и/или пропагандистички пристап повеќе отколку во политиките. Додека во протестниот период 2014-2016 голем дел од поларизацијата се однесуваше на артикулација на специфични политички прашања - образование, начин на управување, правда и владеење на правото, корупција и злоупотреба на институциите, слобода на говор и сл., сега поларизацијата вештачки се креира и одржува врз веќе испразнети фрази и меѓусебните обвинувања помеѓу партиите. Се поставува прашањето: доколку испразнетите поларизирачки фрази не корелираат со актуелните политички прашања, незадоволствата и разликите, туку рециклираат веќе востановена линија на поделба, која повеќе личи на одраз на огледало наместо суштинска разлика, што навистина придонесува за одржување на општествената поларизација?

Дали клиентелизмот во политичките партии е еден од факторите што придонесува кон ваквиот феномен? Секако. Во Македонија континуирано, од независноста до денес, постои висока стапка на невработеност. Исто така, постои недостиг и на добро платени работни места, кои обезбедуваат пристојна егзистенција. На страната на политичките партии, клиентелистичката димензија е нагласена кај сите оние што биле политички порелевантни и биле дел од власта во изминатата четвртина век. Придобивките од правилата на игра со клиентелистички партии и висока невработеност се двострани. На страната на граѓаните, тие добиваат пристап до работно место и, доста често, до работно место што нуди сосема пристојна егзистенција. На страната на партиите, се добиваат партиски војници кои егзистенцијално се врзани за успехот на партијата и, след-

ствено, од нив може да се очекува не само силна лојалност, туку и висок степен на исполнителност во поглед на застапувањето на партиските ставови, учеството на митинзите и протестите, во активностите поврзани со изборните кампањи и останатите партиски активности. Од гледна точка на поларизирачкиот дискурс, од вака регрутираните партиски војници кои егзистенцијално и клиентелистички се врзани за партиите, не само што се бара некритичко застапување на партиските позиции на социјалните мрежи и надвор од нив, туку тие тоа и самоиницијативно го прават. Во таквиот контекст, просторот за аргументирана дискусија дополнително е стеснет.

Освен клиентелизмот преку кој се одржува партиската поларизација постоењето на другите разлики економски, социјални, културолошки како и корупцијата и проблемите на системот се услов за постоење на поларизација, а не самиот дискурс на партиите. Партиите всушност ги користат постоечките поделби, разлики, настани, стравови и ставови и преку популистички поларизирачки дискурс може да ја продлабочат поларизацијата. Така, поларизирачкиот дискурс е една од алатките што се користи во мобилизирање за партиски интереси и освојување на власта. Затоа најзасилен е поларизирачкиот дискурс токму во изборниот период.

Постоењето на реални социјални разлики - економските нееднаквости, сиромаштијата, немањето доверба во институциите, односно слабото функционирање на институциите, злоупотребата на системот преку корупција и сл. се основните услови што креираат незадоволство и чувство на небезбедност. Меѓутоа незадоволството и чувството на загрозеност преку партискиот поларизирачки дискурс се

проектираат во „спротивниот“ политички табор, кој може да биде политичкиот соперник или етничкиот „друг“, мигрантите и било која група што партијата ќе ја искористи во својот обид да креира непријател и да продолжи со поларизирање и со поделба. Освен каналзирање на незадоволството и стравот, поларизацијата има функција на одржување на другите нееднаквости и суштинските разлики кои во услови на поларизација остануваат невидливи и тие линии на поделба не биваат адресирани во политиките што се спроведуваат. Ефектот на крајот е продлабочување на разликите и незадоволството но фокусот каде се лоцира изворот на проблемот не е насочен кон тоа што го овозможува, туку кон другиот што е портретиран како закана. Така наместо фокусот да биде на спроведувањето на реформскиот процес и справувањето со корупцијата, јавниот дискурс се одржува преку непријателство, поделба и постојано обвинување. Тоа го попречува политичкиот дијалог конкретно во ситуација на носење на сите реформски закони, но потоа го има ефектот на поделба и омраза што во пошироки општествени рамки, што го прави општеството поранливо на можност за конфликти.

Поларизирачкиот говор на социјалните мрежи

Во продолжение се анализира поларизирачкиот говор присутен на социјалните мрежи. Анализата се однесува на содржини од најкористената социјална мрежа Фејсбук. Како примерок за анализа се избрани неколку Фејсбук статуси на едни од највлијателните политичари претставници на ВМРО ДПМНЕ и СДСМ (премиерот Зоран Заев, Христијан Мицковски и экс-премиерот Никола Груевски) и коментарите под нив.

Анализата покажува дека партискиот антагонизам (ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ) јасно се одразува и во социјалните мрежи и на најдобар начин го портретира воспоставениот антагонизам помеѓу двете партии како различни политички и организациски ентитети. Согласно воспоставената култура на лидерство во политичките партии, но и во однос на поимањето на политичките односи и судири, лицето на непријателот е лицето на лидерот на партијата. Така, лидерите на најкрупните политички партии СДСМ и ВМРО ДПМНЕ, Зоран Заев и Христијан Мицковски, вклучително и почесниот претседател на сегашната опозиција Никола Груевски, критиките ги сосредоточуваат и ги прикажуваат како товар на лидерот на другата партија.

„На Заев воопшто нема да му е гајле за нив кога ќе биде сменет од премиер. Тој ќе гледа како себе да се спаси од злоделата кои и ги направи на Македонија и на многу луѓе кои ги гледаше како пречка на патот во реализација на неговите валкани цели.“³²

„Беше точно пред две години, 1 јуни 2017та година, кај голем дел од луѓето ден на надежи, на ветувања кои создадоа очекувања, желби за живот, чист воздух, плати од 500 евра, ветување за европска иднина, и сепак кај дел од граѓаните, покрај сите сомнежи за криминал, корупција и виткање на кичмата, беше присутна каква-таква верба во Зоран Заев дека ќе донесел подо-

---

³² Христијан Мицковски. (01.06.2019), „Овие 2 години се докажа дека оваа Влада не само што е неспособна, туку и штетна.“ Facebook статус. Пристапено на август 12, 2019. <https://www.facebook.com/MickoskiHristijan/videos/vb.829371753904952/2180850512010732/?type=2&theater>.

бро време.“ Заев како предавник во статусот на Христијан Мицковски од 1 јуни 2019 година.³³

Обидот да се гледа другиот како можност за дијалог и консензус ја афирмира претседателот на партијата на власт, Зоран Заев. Тој на статусот напишан на 11 март 2019 година, го истакнува следново:

„Дозволете да споделам задоволство дека дијалогот продолжува. На средбата со Христијан Мицковски разговаравме за оние елементи кои се важни да обезбедиме фер, демократски и кристално чисти претседателски избори, како и за многу други работи за кои е неопходен дијалог, како што е процесот на помирување.“

Како што може да се забележи од цитатот, како клучни зборови се јавуваат зборовите: фер, демократски, дијалог и помирување. Од друга страна, различна е интонацијата на обраќање и на комуникација на неговиот хомолог, Мицковски.

„Zoran Zaev не може да го смени карактерот продолжува да не ја говори вистината, да манипулира, рециклира минати времиња, завршени пред години, а сето тоа го прави за пусти пари и пушта власт.“ цитат од статусот објавен на 29 април 2019 година на профилот на Христијан Мицковски.³⁴

---

³³ Ibid.

³⁴ Христијан Мицковски. (29.04.2019), „Zoran Zaev не може да го смени карактерот продолжува да не ја говори вистината, да манипулира, рециклира минати времиња, завршени пред години, а сето тоа го прави за пусти пари и пушта власт.“ Facebook статус. Пристапено на август 12, 2019. https://www.facebook.com/MickoskiHristijan/posts/1215794205262703?__tn__=K-R.

„Господине Зоран Заев, заврши времето на политички измамници, помина времето на политичари кои во фрактови и лептир кравати газат дебели персијанци на балови, политичари кои додека народот едвај крај со крај врзува“ цитат од истиот статус на Христијан Мицковски.³⁵

„Г-дине Заев и господа од СДСМ, немаше потреба на погрешна локација да го испраќате да држи прес конференција, да ме навредува, да не ја говори вистината, да измислува...“ цитат од истиот статус на Христијан Мицковски.³⁶

Погорните одломки укажуваат на формален пристап со адресирање на вина кај политичкиот опонент, односно Зоран Заев. Дијалогот се отфрла, додека пак помирувањето не се ни споменува. Во оваа насока социјалните мрежи обично го детектираат одразот поделбата власт - опозиција. Власта е сталожена и одговорна, ретко прави испади на социјалните мрежи, а пак опозицијата од друга страна е агресивна, користи напаѓачки вокабулар со цел да афектира и да мобилизира што е можно повеќе неопределени членови, а определените да го одржува на готовс.

Така лидерот на опозицијата терминот „помирување“ во споменува во статусот од 16 март 2019 година, каде притоа истакнува:

„Нема да се помириме додека не дојде вистинската правда!“³⁷

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Христијан Мицковски. (16.03.2019), „Ветуваа кога дојдоа, овие измамници од владата на чело со оној деспотот дека од Македонија ќе направеле успешна приказна.“ Facebook статус. Пристапено на август 10, 2019. <https://www.facebook.com/MickoskiHristijan/vid>

Претходно, на истиот фејсбук статус стои: „Ветуваа кога дојдоа, овие измамници од владата на чело со оној деспотот дека од Македонија ќе направеле успешна приказна. Дека ќе имало правдина за секого, дека немало правда, немало мир, а тие кога ќе дошле ќе имало и правда ќе имало и мир. Правда ли е 2 века казна за луѓето кои што згрешиле затоа што си ја сакале сопствената држава.“

Чести се и примерите во кои на статус на лидер на една политичка партија се прикачуваат и коментираат членови и симпатизери на „непријателската“ политичка партија. Исто така чести се и примерите каде идеолошката диференцијација е вклучена во пораките на антагонистички говор, говор на омраза или дехуманизирачки говор. Овој говор кој се јавува во форма на „(веле)предавник/ци“ најчесто се јавуваат кај политичарите на ВМРО-ДПМНЕ и нивните активности на социјалните мрежи. Во прилог следуваат дел од тие коментари:

„Mesto im e vo dozivotna kjorka ili na besilka za velepredavstvo, drzaven udar, puc, kriminali so konfiskacija na imotot i parite !!!“ коментар на статус на Христијан Мицковски од 29 април 2019.

„Blisku e kompletan pad blagodarenie na predavnicite, a posle se znae sto se pravi so predavnicite, Se trgat, ne se potrebni samo se stetni za criminalcite koj gi namestija na celo ,oti, it's ednas predavnici, stalno predavnici.“ коментар на статус на Христијан Мицковски од 19 март 2019.

„Mora pod hitno da go vratime Nikola Gruevski na celo na Vmro i zaedno so nasiot pravoslaven brat Putin da ja spasime Makedonija od domasnite

---

eos/2368968433385118/.

predavnici i platenici“ коментар на статус на Никола Груевски од 2 јули 2019.

„NEVERUVAM DEKA NEGDE VO SVETOT IMA POVEKE PEDERI I PREDAVNICI OTKOLKU VO REPUBLIKA MAKEDONIJA !!! DA ZIVEE REPUBLIKA MAKEDONIJA !!!“ коментар на статус на Никола Груевски од 15 јуни 2019.

Во споредба со поранешниот и сегашниот лидер на ВМРО-ДПМНЕ Никола Груевски и Христијан Мицковски, нивниот опонент, сегашниот премиер на владата многу поретко ги коментира тековните политички случувања на социјалните мрежи. Неговите активности на Фејсбук се информативни во однос на реализација на проекти, средби и идеи. На постот објавен на 22 август 2019 година, Заев ги коментира измените во раководните функции на партијата СДСМ. Завршната реченица на овој статус е:

„Порака е до сите, немојте да го кршите законот, без разлика на која позиција сте, без разлика што сте во општеството, без разлика кој сте, дали сте политички обоени, во секој случај законите во државата владеат и ќе владеат“[1]³⁸

Овој пасус како заклучок ја следи линијата на принципиелност пред законите и институциите на државата.

Коментарите кои следуваат после него се од три вида. **Првиот** вид се афирмативни и одобрувачки:

---

³⁸ Зоран Заев. (22.08.2019), „Нови зајакнувања на партијата и Владата, покажуваме што значи владеење на правото, секој кој прекршил закон мора да одговара.“ Facebook статус. Пристапено на август 30, 2019. <https://www.facebook.com/zaevzoran/videos/vb.66035312931/510689533023410/?type=2&theater>.

„Огромна доверба се чувствува кај нашиот премиер за се онаа што се работи и за онаа што треба да се направи. Тоа е причина повеќе ние граѓаните несебично да го поддржуваме во неговите напори да ја направи Македонија пристојно место за живеење“

„Celosna podrska za Zaev!!!“

„Site se gordeeme so vkov premier nitu sme imale nitu ke imame.Posledново sto go napravi so penzionerite za pofalba.Vidi dogodina barem uste 2 den poveke.“

„BRAVO PREMIERE SAMO NAPRED GAZI TAKA SE VODI DRZAVA TRANSPARENTNO VIDLJIVO NIŠTA SKIJENO SAMO NAPRED BLAGODARAM“

Вториот се „пријателски“ но со недоверба кон објавениот статус:

„SDSM IMA SAMO EDNA GRESKA, STO NE GI ZATVORI KRUPNITE KRIMINALCI OD PRETHODNATA GARNITURA NA VLAS.....!!!!“

„PREMIERE AKO SAKAS DATIVERUVA NARODOT SREDI JA RABOTATA VO DRŽAVATA PRVO SUDSTVO ZDRASTVO SKOLSTVO EKONOMIJA ZEMJODELIE PA POTOA NATO I EU SEKOJ KOJ ZGRESIL BEZ RAZLIKA DALI E SDSM VMRO ILI DUI TREBA DA ODGOVARA NE MOZE NAROD DA TE SAKA I VERUVA AKO DOMA DECATA MU TRPAT DODEKA DRUGI SE LUKSUZIRAAT I SE MAVTAAT SO MILIONI KOI NE GI SPEČALILE TUKU GI DOBILE SO REKET KORUPCIJA ILI ARAMILOK NEKA SE ISPITA POTEKLOTO NA IMOT NA SITE SUDII PA KOJ E CIST NEKA RABOTI POZDRAV“

Третиот се опонирачки статуси со антагонизирачка и поларизирачка содржина. Овие статуси излегуваат надвор од границите на мотивот на статусот на премиерот и се навраќаат на теми коишто не корелираат со овој статус.

„Koga go menjashe: Imeto,Ustavot ne trebashe Dogovor sega bara Sorabotka??? Prodava mozok za bubrezi“

„Titanik dali go ima gledano zaev!!! Nikogas vise nema da bidena vlast sdsd vmro kradese i pravese ovie kradat i rusat toa e razlikata pomegu bmro i sdsd!!“

„Zamajuvanje na narodot“

„OVO LICI NA PRIVATNA DRZAVA A NE DRZAVA NA NARODOT SAMI SE BIRAT SAMI SE MENAT KOJ KOGU MU ODGOVARA A NARODOT USTE SPIJE“

„Do koga ke KRADETE??? NARODE OSVESTI SE!!!! Ni ja prodadoa TATKOVINATA, ja opustošija MAKEDONIJA, NARODOT TRPI ZA LEB, namerno ja teraat MLADINATA da talka po tugji zemji, bez nikoj svoj izgubeni i poniženi. Nikogaš MAKEDONIJA NE bila volku prljava i zagadena kako sega. Namerno sve se uništuvu: bolnici, ambulanti, fabрики i dr. Psihički go uništuvuат NARODOV: nemaštija, netrpenie, drogata caruva i prostitucijata so maloletnici. I se prašuvam samata sebe što luđe se ovie koi go podržuvuат sve ova, dali se slepi i ne gi gledaат site onie ubistva na mladi deca, momčinja, što im se slučuvuат pred očite ili ne go gledaат krikot na majkite, poradi toa što denes

nemaat ni parče suvo korče da im dadat na svoje deca, neli gledaat i slušaat kako jabolkata vo Resen gi ispoprlaa zatoa što našata vlada uvezla stranski jabolka, praskite vo Rosoman što gi isposekoa so sve plod zatoa što ne im se ovozmoži plasman i site drugi naši proizvodi od našiot NAMAČEN NAROD, ostana obran i sobran taka da gnie. Za što mu vikate BRAVO na z.z, ZATOA što ve napravi severdjani li? Ili zatoa što i ovozmoži poustav život na MLADINATA vo tuđi zemji, daleku od svojot dom? Ili pak zatoa što od edna mirna zemja vo koja slobodno site živeevme NAPRAVI MAFIJAŠKA DRŽAVA, vo koja vladee ANARHIJA i NEPRAVDA? Ova e sve ČISTA VISTINA i samo kupeniot na bilo i kakov način, može ova da go NEGIRA.“

„NARODE OSVESTISE ZA SVOE DOBRO I ZA DOBROTO NA NAŠITE DECA I POTOMCI, BEZ KOREN NEMA STEBLO, BEZ STEBLO NEMA LISJA I CVETОВI, BEZ MAJKA MAKEDONIJA I SVOJA TATKOVINA NIE SME NIKOJ I NIŠTO!!!!“

„NEMOJTE DA BIDE TE VERNI NA PARTIJATA, i sds i vmro dpmne, se isti: „2 vo 1“ koga ednite ke se nakradat doađaat na red drugite i taka si go vrtat trkaloto, a NARODOT se posiromašen i poutepan. No Gruevski barem ne ne prodade i poniži pred cel SVET, taa čest mu ja prepušti na pohrabriot z.z. NARODE bidete VERNI na TATKOVINATA i SVOJOT DOM, BIDE TE VERNI NA SVOJATA MAJKA I ZEMJA PO KOJA GAZITE i štitete ja i branete ja od vakvi luđe - NELUGJE koi NE NOSAT VO PROPAST I SAMOUBISTVO!!! DA NE DOZVOLIME POVEKE na

niedna partija da ne OGRABUVA!!!
NIKOGAŠ s.“

Во истиот контекст, статусот на Зоран Заев објавен на 14 август 2019 година по повод изјавата на премиерот за бескомпромисна борба против криминалот. Изјава од која беше вџашена невладината јавност поради употребата на навредливиот збор „педер“³⁹, иако навредливиот израз го нема во објавата на фејсбук, заклучниот дел од објавата е пасусот кој следува:

„Дојдов благодарение на гласот на граѓаните, борејќи се и за слобода и за демократија и за правна држава и за владеење на правото и за нормална земја. Ќе се бориме до крај затоа што секој што се инволвирал, секако ќе си носи одговорност.“⁴⁰

Коментарите се движат во две насоки, афирмативни и негативни:

„Напред премиере, доста беа попуштања. секој да си одговара за стореното дело, а тебе не ти недостасува храброст тоа го видовме и на 27 април и во многу ситуации после тој крвав ден“

„Bravo Premiere samo napred i hrabro“

---

³⁹ Овој тип на испади со навредливи термини од овој вид не се пример за Зоран Заев, оттука и вџашеноста на јавноста поради употребата на зборот „педер“. Во насока на ЛГБТИ+ активизмот и правата, Зоран Заев е првиот пермериер во чиј мандат се одржала парада на гордоста.

⁴⁰ Зоран Заев. (14.08.2019), „Верувам во транспарентни истраги верувам во многу прецизни и брзи истраги, посебно за вакви случаи.“ Facebook статус. Пристапено на август 30, 2019. <https://www.facebook.com/zaevzoran/videos/1964181037016102/>.

„Браво, доста беше пуштање, само строго“

„Само напред Премиере, ја имате нашата подршка за доброто на наша Македонија“

„Луks Е убаво си кажа што треба да го тутламе уште овај Боки педерот што ни изиграваше хуман и борец за сиромашните во државата со вака спечалени пари нема грешка ..“

„Зоран Заев.

Граѓаните се со тебе.

Време е, мафијата да одговора.

Овој пат до крај, со сите средства што ги има Македонија удрете.

Имате подршка од граѓаните на Македонија.“

Негативните коментари својата вредносна база ја црпат од идејата за правда којашто не се однесува на правосудниот систем, туку на правото да се именува државата како Македонија и според нив бесправната промена на името. Овој пристап претставува своевиден ефект и импликација од меѓу-партискиот судир кој во својата суштина е испразнет од политика.

„Доста бе преварант еден. Го пријави прв кога виде дека ќе се разоткрие да си направиш алиби.

Такви детски изговори му кажував на татко ми кога имав 7 години.

10 пати аболициран, ќе дојде и твојот ден да лежиш.“

„Кој глас на граѓани те донесе? Да те потсетам и јас, сдс 49, дпмне 51, европа те донесе, евро-

па ќе те турни и онака друштвото ти се намале, ципрас, харадинај криминалецот...се се врти се се менва, нема ништо вечно на светов, па ни лу- дава власт твоја, и ако сте толку широко градни и проевропски, оставете го коментарот, нека не биди се само подршка, напред, исто кога и скан- диравте северна“

„Ова е само кажување од Г- дин Заев она што луѓе сака да слуша.

Крадење ни свети петар може да спречи. Ако еден арамија се фати притвори. Двајца други ќе зема негово место.

Што мислите, мислете дека Г-дин Заев не кра- ди? Тој кради на друг начин што не мислите е крадење.

Ако ти си на место позиција, дали ти не искорис- тиш прилика да си обезбедиш за полошо време?

Мислете дека Г-дин Заев не е корумпиран? Вез да добиа нешто тој не дава нешто

Г-дин Премиер Зоран Заев е продава кради цела Македонија само да биди остани Премиерми- нистер.

За Преспа договор со Грција што има добиано од Грци? Има само добиано ветивање.

Што од Преспа договор има досега Грција ис- полнато?

Да сне истрајни, ние сне сите арами ако добиаме прилика. Сакаш да не се кради. Ќе почниш сам да не крадиш.

Дури има вие није во Македонија, ништо не бид-

ва од нас Македонците.

Фала на збор.“

„Za kakvo pravo zboruvas koga obicnijot grajganin nema pravo da se narekuva makedonec ili makedonka.... Koga prestanis da lazis i gradis ti togas Ke ima pravo i sudstvo vo nasata mila makedonija “

Анализата покажува дека континуираните политички кризи во последниве пет години, напластиле незадоволство и гнев кај граѓаните и следбениците на поголемите политички партии. Незадоволството и гневот често се злоупотребува од страна на политичките протагонисти, вканализирајќи го во насока на исклучување и омраза кон другите. Во целата збрка, политичкиот однос станува целосно меѓу-партиски однос на едни против други (ние патриотите – тие предавниците; ние чесните – тие криминалците итн.).

Постојниов политички систем не успева да ги апсорбира и да ги канализира политичките фрустрации на граѓаните. Со тоа социјалните мрежи претставуваат своевидна платформа за изразување на говорот на омраза и засилувањето на антагонизмот кај граѓаните на линија на патриотска-предавничка поделба, која подоцна зазема и различни трансформации и примени на различни основи како етничка, верска, сексуална, родова итн.

ЕФЕКТОТ ОД ПОЛИТИЧКА
КОН СОЦИЈАЛНА ПОЛАРИЗАЦИЈА

Поларизацијата ја антагонизира јавноста и секогаш успешно успева да се пресели од политичкото во социјалното миље. Тоа го покажуваат случаите на засилена социјална тензија во јавниот дискурс, говор на омраза во изминатиот период што се поврзани со спортски и културни настани. Во 2019 година се случија три настани кои доведоа до колективна хистерија со етно-национални својства и поделба во јавноста. Учесството на Тамара Тодевска на Евровизија и пеењето на државната химна во американската амбасата, како и освојувањето на европскиот куп на шампиони на ракометниот клуб „Вардар“⁴¹.

Настанот по повод освојувањето на Вардар на купот на европските шампиони направи неколкуслојна поделба во јавноста. Земајќи предвид дека беа пресни фрустрациите на десницата околу промената на уставното име и политичката импотенција за соодветен одговор, победата на ракометниот клуб ја канализираше таа фрустрација во рамка на нова поделба и антагонизација. И овојпат антагонизмот е врамен во национални рамки и ентитетот „ТИЕ“ опфаќа две компоненти: „предавниците“, „одродените“, „северџаните“ односно предавниците интраетничкото ткиво и шиптарите“ (Албанците) односно непријателите стекнати како последица на интернетнички релации.

Победата на Вардар и прославата на навивачите имаше ефект и димензија на виралност на антагонизам на социјалните мрежи и медиумите. Овој антагонизам уште во 2017

---

⁴¹ Слични се условите и контекстот по повод победата на Вардар на европскиот куп на ракометни шампиони во 2017 година, земајќи предвид мобилизацијата на популистичката десница по повод „Тиранската платформа“, настаните од 27 април и промената на власта на ВМРО-ДПМНЕ.

година започна да се гаи со протестите на иницијативата „За заедничка Македонија“, која на крај заврши неславно со упадот во Парламентот на 27 април 2017 година. Тој ден беше наречен и „крвавиот четврток“, каде истакнати членови на СДСМ беа физички нападнати во просториите на Собранието, а некои и брутално претепани. Една од главните причини за протестите беше т.н. „тиранска платформа“ потпишана во Тирана, Р. Албанија од страна на етничките албански политички партии од Република Македонија и која предвидуваше етнички политички приоритети на етничките албански партии и признавање на геноцид врз албанските граѓани за време на 60-тите и 70-тите години од минатиот век.

Нужно е да се потенцира дека за време на овие две години владеење на СДСМ, главни прашања во јавниот дискурс се етничките идентитетски прашања кои меѓу другото претставуваат и своевиден „магнет“ анемичната десничарска опција во Република Северна Македонија. Иако десницата (ВМРО-ДПМНЕ) соочена со неверојтен број на финансиски скандали и злоупотреби на функциите и на моќ, овие прашања и помагаат во овој период да се реанимира и постојано да ги експлоатира. Тука придонесуваат и слабиот ентузијазам на власта да се справи со едно од најгорките прашања на современата македонска држава, имено корупцијата, а од друга страна промената на уставното име и договорот со Грција, договорот со Бугарија и расправите на експертската комисија со Бугарија особено околу сакралните ликови на митот за Македонската држава и нација како Гоце Делчев, гласањето на законот за јазици и претседателската функција на Собранието на Талат Џафери⁴², претставуваат

---

⁴² Често по десничарските кругови назначувањето и гласањето на

напластени фрустрации и мотиви на различни десничарски групи да се мобилизираат и да го арифмираат односот „Ние - Тие“.

Во еден ваков контекст лесно се аплицира наративот дека Македонците се притиснати од сите страни и дека историски токму Македонците се тие коишто се на страна на угнетуваните и непривилегираните. Иако прославата на освојувањето на европскиот куп на шампиони во 2017 година не бележеше некои посериозни поларизирачки ефекти, придонесуваше за јакнење на „единството“ на етничките Македонци како ентитет. Во процесот на јакнење учествуваа и гореспоменатиот наратив и наративот дека и ова е победа на Македонците и дека, особено етничките Македонци треба да се радуваат затоа што на крајот на краиштата многу малку победи и радосни сплотувачки моменти доживеале во последниве години.

Во оваа насока, спортот, но и секој друг јавен настан кој афектира поголема група на граѓани претставува своевидна симулација на војна. Во случајот со победата на Вардар, главните поларизатори не беа традиционалните навивачи познати како „Комити“, кои не ја кријат својата нетолерантност кон „предавниците“ и „непријателите“ на Македонската нација. Редица на јавни личности, познати и непознати, се наредија и на различни медиуми (социјални и традиционални) ги обвинуваа т.н. „Северџани“ дека не се достојни за да ја слават победата на Вардар. Таканареченото „родољубие“ беше оспорувано и од претставници на помали вонпарламентарни партии, кои искористувајќи

Талат Џафери како претседател на овој состав на Собранието се смета како спротивно на деловникот, а неговото претседателствување како нелегитимно.

го моментумот со договорот со Грција и низата етно-политички (според нив) анти-патриотски чекори на владата и на нејзините поддржувачи, во насока на афирмирање и монопол врз победата и прославата.

Битно е тука да се забележи дека навивачкиот фолклор на манифестација на антагонизам помеѓу други навивачки групи, често во себе вклучува иконографија на исклучувачка реторика и симболика. Често тука можат да бидат нападнати жените, припадниците на малцинствата и етничките малцинства и етничките и религиозни непријатели. Во Македонија навивачките групи имаат своја традиција на ксенофобија, мизогинија, хомофобија и шовинизам. Овие исклучувачки форми кои се манифестираат на различен начин претставуваат своевиден *modus vivendi* на овие групи како такви и имаат подалечно минато на генеза на оваа култура. Оттука, проблемот со „за шиптари гасна комора“, нема беневољентно и инклузивно својство, меѓутоа навивачките песни всушност не ја афектираат и не ја егзалтираат поларизацијата на дискурсот. Во оваа насока многу позначајни се некои поединци и медиумски политики кои го популаризираат моментот на навивачка екстаза низ изразните елементи на ксенофобични и останати пара-ексклузивистички перформанси. Во таа насока се навидува некој сензационализам било на медиуми и луѓе блиски до власта или медиуми и луѓе блиски до опозицијата.

Уште поголем е парадоксот кога станува збор за присвојување и наметнување некаков монопол врз колективните добра и симболи. После настапот на пејачката Тамара Тодевска на Евровизија, која притоа беше напаѓана од страна на таканаречените патриоти, односно претставниците на идејата за непромена на уставното име, споредбата со

Вардар и Тамара стана парадигматична за поларизирачки однос. Тамара припаѓаше во таборот на „северџаните“⁴³, односно „предавниците“, додека пак Вардар на таборот на „патриотите“, односно „Македонците“⁴⁴.

Ова може да се каже дека во краток период, кога и се одржуваат овие два (три) настани, поделбата на Тамара и Вардар доаѓа и после некои изјави на самите протагонисти. Имено, изјавата на Тамара поврзана со инвестицијата на државата во настап на Евровизија како позначајна отколку купувањето на амбулантно возило⁴⁵, од една страна, и изјавата на еден од ракометарите непосредно после победата на Купот на шампиони Стојанче Стоилов за името на државата дека тоа всушност претставува Република Македонија, а не Северна Македонија⁴⁶. Особено оваа изјава на Стоилов беше пренесена со деконтекстуализирачки примеси, имено, дека Стоилов оваа изјава ја насочува против власта⁴⁷.

---

⁴³ Во: Fashion Alert, „Тамара ја подели публиката – за едни песната е одлична, за други таа е северџанка и НЕ треба да ја претставува Македонија“, *Glamur* (15.05.2019), достапно на <https://glamur.mk/тамара-ја-подели-публиката-за-едни-п/>, пристапено на 16 септември 2019.

⁴⁴ Ана Анастасовска, „Уа северџани, Вардар е нашата Proud“, Слободен печат.мк (04.06.2019), достапно на <https://www.slobodenpecat.mk/ua-severdhani-vardar-e-nashata-proud/>, пристапено на 16 септември 2019.

⁴⁵ Во: Радио Милева, „Тамара Тодевска за амбулантните возила: „Не се искажав така како што мислев и поради тоа сакам да се извинам““, Вистина.мк (31.05.2019), достапно на <https://vistina.com.mk/radio-mileva/tamara-todevska-za-ambulantnite-vozila-ne-se-iskazav-taka-kako-shto-mislev-i-poradi-toa-sakam-da-se-izvinam/>, пристапено на 16 септември 2019.

⁴⁶ А1.он, „(ВИДЕО) Стоилов: Името на нашата држава е Република Македонија“, А1.он (02.06.2019), достапно на <https://a1on.mk/sport1/vidео-stoilov-imeto-na-nashata-drzhava-e-republika-makedonija/>, пристапено на 16 септември 2019.

⁴⁷ Во: Мегафон, „„Стоилов „им го плесна в лице“ на ЕХФ: Мојата држава

Овие настани, ја повлекуваат логиката на исклучување на „северџаните“ од правото на радување на една победа која иако е клупска, сепак е национална, затоа што победата е на интернационална лига. Повлечените чекори во насока на исфрлање на „предавниците“ кои го променија името се мултиплицира со третирање на истата тема во јавност за тоа кој има право за што да се радува и за што да биде загрижен, имено говорот на омраза. Цела една серија на текстови напишани на оваа тема, укажува на тоа дека и третманот на оваа тема во јавност, особено во контекст на демонизација и навреди како „суштества без грам човечка суштина“⁴⁸ кон навивачите на Вардар, чија култура на ксе-нофобија, мизогинија, шовинизам и хомофобија, придонесува кон одржување и зголемување на потенцијалите поделба и антагонизам.

Шлагот на тортата се случи на 4 јули, во Американската амбасада во Скопје, каде при изведба на химната на државата, токму Тамара Тодевска изостави една строфа⁴⁹ која потем беше причината за линч врз неа⁵⁰ иако се испоста-

---

е РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА! (ВИДЕО)”, Вистина.мк (03.06.2019), достапно на <https://vistina.com.mk/megafon/stoilov-im-go-plesna-v-lice-na-ehf-mojata-drzava-e-republika-makedonija-video/>, пристапено на 16 септември 2019.

⁴⁸ Во: Општество, „Сарачини за скандирањата на „комитите“, пак некои идиоти се бават со „клетите шиптари““, *CivilMedia* (03.06.2019), достапно на <https://civilmedia.mk/sarachini-za-skandiranata-na-komitite-pak-nekoi-idioti-se-bavat-so-kletite-shiptari/>, пристапено на 12 септември 2019.

⁴⁹ Плусинфо, „Тамара испеја нова химна, без Гоце, Даме, Питу и Јане, на денот на САД ВИДЕО“, Плусинфо (04.07.2019), достапно на <https://plusinfo.mk/tamara-ispēja-nova-himna-bez-goce-dame/>, пристапено на 12 септември 2019.

⁵⁰ Во: Вести-Општество, „Тамара ги откажа концертите, јавниот линч продолжува...“, *Civil Media* (06.07.2019), достапно на <https://civilmedia.mk/tamara-gi-otkazha-kontsertite-javniot-linch-prodolzhuva/>, пристапено на 12

ви дека пред шест години на фудбалски натпревар помеѓу Македонија и Белгија не ја испеала истата строфа⁵¹. Овој настан ја оконча правилната настројба на едната страна дека била во право кога немала доверба во претставничката на државата на Евровизија која ја претставува државата со променетото име. Од друга страна медиуми ја настрвуваа постојано ситуацијата за поделба помеѓу оние коишто смеат или не смеат да се радуваат на победата на Вардар.

Значаен е и ефектот врз социјалната димензија на граѓаните, кои форсирањето на овие политики и теми од страна на доминантните медиуми, а многу често поттикнувани од страна на политичките партии и нивните канали на комуникација. Тука чести се и бескрајните поделби и караници на теми сервирани од страна на моќните инстанци (партии и медиуми) во услови на социјално скудни услови. Во секојдневната култура на граѓаните на Република Северна Македонија, познати се тие антагонизми коишто ги надминуваат интересите и добробитта на заедницата. За еден таков зборува и покојниот драмски писател Горан Стефановски во неговата колумна од 2015 година.

„Еве, на пример, еден ваков стоп кадар: Во една населба, во една зграда, во еден стан, во една фамилија се слави шестиот роденден на едно девојче. Собрани се роднини, пријатели и соседи. Се поставуваат маси, се готви во кујната, децата играат под масата со подароците на славеничката. Возрасните се веќе полупијани и со мезе

септември 2019.

⁵¹ Сакамдакажам, „ТАМАРА ИСПЕА ПОГРЕШНА ХИМНА И НА ФУДБАЛСКИ МЕЧ ПРЕД 6 ГОДИНИ“, Сакамдакажам (04.07.2019), достапно на <https://sdk.mk/index.php/makedonija/tamara-ispea-pogreshna-himna-i-na-fudbalski-mech-pred-6-godini/>, пристапено на 12 септември 2019.

*жестоко расправаат за политика. Партиски се поделени во два табора, гласни се и не се дослушуваат. Некој вели: аман доста со политика, само немојте за политика, нели рековме нема за политика. Но веќе е отидено предалеку. Ситуацијата е вжештена, се води бурна дискусија. Среде кавгата, некој силно удира со тупаница по масата. Пауза. Тишина. Сè сопира. Домаќинката застанува на вратата од кујната со руска салата во рацете, децата излегуваат од под маса да видат што се случило, непријатна напнатост во воздухот.*⁵²

Иако колумната е напишана во 2015 година, има своевидна антиципација на зголемениот јаз на поделби, особено во македонската етничка заедница. Како што може да се види и во случајот со Стоилов и прославата на Вардар, десницата е во постојана потрага по свои т.н. херои кои имаат пристап до јавност или можат да дојдат до јавност, со цел да ја осудат неправдата којашто и се случува на „Македонија“. Од друга страна, фрустрациите на граѓаните коишто долго време се доени со националните митови, се осудуваат како примитивни и како страсти од минатите векови. Јазот помеѓу македонските граѓаните во која било релација, било интраетничка или интеретничка, има свои ефекти и врз секојдневниот однос на граѓаните, во семејството, на улица, на училиште, на работното место итн., и ги поминуваат границите на комуникацијата во социјалните мрежи и традиционалните медиумски известувања.

---

⁵² Засе.мк, „ПОФАЛБА НА ОБРАТНОСТА. Горан Стефановски маестрално за моменталната состојба во Македонија“, За се.мк (2015), достапно на <http://zase.mk/articles/180780/pofalba-na-obratnosta-goran-stefanovski-maestralno-za-momentalnata-sostojba-vo-makedonija>, пристапено на 12 септември 2019.

Чиј глас отсуствува во услови на поларизација?

За да се избегне паралелна поларизирачка слика во оваа анализа вклучуваме неколку други прашања кои се значајни да ја доловат комплексноста на поларизирачкиот дискурс со осврт кон цело поле кое во услови на поларизација се маргинализира или отсуствува. Дали постои друго дискурзивно поле надвор од поларизираната бинарна поделба што тука се зема како пример помеѓу двете најголеми политички партии? Како во услови на поларизација се маргинализира односно станува невидливо присуството на можните „премостувачи“?

Еден од механизмите на маргинализација на „премостувачите“ е нивното обележување како „релативизатори“ од страна на доминантните кампови. Замолчувањето на сите што ги преиспитуваат дневните и партиските теми и се обидуваат да ги критикуваат од позиција на други вредности, позиции и теми се означени освен како релативизатори и/или како припадници на таборот на противникот. Исто така исчезнува односно останува маргинализиран доколку дискурсот не вклучува јасна линија на разделување и не ја содржи афективната позадина на антагонизам. Без разлика дали се работи за отворање друга тема, друг аспект или обид да се стават во дијалог повеќе од две позиции. Поларизирачкиот дискурс има тенденција да ги внесе сите во двете исклучиви позиции и да го одземе просторот помеѓу овие две или околу нив. Така на крајот просторот „помеѓу“ е збришан од јавниот говор.

Како пример за „премостувачи“ и на крајот „жртвени јагниња“ во политичката криза може да се сметаат граѓаните кои немаат идентификација со политичките партии и кои

во протестниот период 2014-2016 година дадоа суштински придонес за отворање на реформските процеси што требаше да овозможат услови за функционирање на правото, независност на судството, слободата на изразување и здружување, квалитетни образовни, здравствени и социјални реформи.

Овие граѓани го започнаа протестниот период преку протестните движења како „Студентски пленум“, „Професорски пленум“, „Средношколскиот пленум“, протестите против плаќањето придонеси за хонорарите, протестите поради смртта на Тамара, а кои кулминираа во движењето „Протестирам“. Тоа беше единствениот момент кога се создаде и се артикулираше надвор од партиската бинарна логика граѓанска организираност која излегуваше од нејзините рамки. Протестите имаа функција да поттикнат промени и артикулираа конкретни политики или начин на владеење барајќи слобода наспроти цензура, правда наспроти злоупотреба на моќ, реформи наспроти корупцијата. Идентификацијата со овие вредности функционираше како моќен коректив на власта и покажа значаен демократски потенцијал и вредност.

Но овој протестен бран не го издржа притисокот на бинарната партиска парадигма. Со вклучувањето на тогашната опозиција во протестите и особено со отпочнувањето на таканаречената „Шарената револуција“ во 2016 година поларизацијата се врати на партиските линии и насочувањето на енергијата кон промена на власта наместо кон промена на начинот на управување и владеење. Граѓаните кои на крајот станаа „жртвени јагниња“ сега зборуваат за разочарувањето на очекувањата по промената на власта.⁵³

---

⁵³ Деск, „Три години по протестите „шарените“ разочарани: Маиците на

Од друга страна граѓанските движења од тој период се пример за неуспешно надминување на поларизација која се одржува преку поставениот политички систем, изборниот модел, но и слабиот демократски капацитет на институциите како и преку влијанието на меѓународната заедница. Имено, политичкиот дијалог и помирувањето беа поставени како услови за надминување на политичката криза, но и во овој процес отсуствуваат единствените „премостувачи“.

Прашањето е дали одредени вредности, теми и актуелни состојби и проблеми можат да бидат премостувачки фактор на елитната политичка поларизација (помеѓу најголемите политички фактори) и во сегашниот контекст? Каде треба да се бараат „премостувачите“? При што целта не е да се деполаризира јавниот дискурс до отсуство на разлики, туку да се надмине антагонизмот и фокусот на „непријателот,“ односно да се вклучат различностите во дискурсот и низ дијалог да се креираат политики.

Исто така значаен аспект на линијата на поделба што отсуствува во оваа анализа е етничката и религиозната димензија кои во случајот заради фокусот на истражувањето е оставена во позадина. Меѓутоа, важно е да се вклучат

СЈО ќе служат за бришење прашина“, 21Тв (16.07.2019), достапно на <https://tv21.tv/mk/tri-godini-po-protestite-sharenite-razocharani-maitsite-na-sjo-ke-sluzhat-za-brishene-prashina/>, пристапено на 16 септември 2019; Во: Македонија-Вести, „Шарените револуционери и членовите на СДСМ разочарани од потезите на Зоран Заев“, Курир (19.07.2019), достапно на <https://kurir.mk/makedonija/vesti/sharenite-revolucioneri-i-chlenovite-na-sdsm-razocharani-od-potezite-na-zoran-zaev/>, пристапено на 16 септември 2019; Биљана Божиновска, „Разочарани „шарени“ – прашуваат за што била целата „револуција“, Алфа Тв (14.08.2019), достапно на <https://alfa.mk/razocharani-shareni-prashuvaat-za-sht/>, пристапено на 16 септември 2019.

во анализата како аспекти кои ја обликуваат посматраната поларизирачка линија СДСМ-ВМРО ДПМНЕ. Имено, дел од поларизирачкиот дискурс ги содржи во себе етничките и религиозните социјални разлики и општествена поделеност. Анализата на ефектите на партиската поларизација врз општествената поларизација го потврдува ова тврдење преку примерот на поимот „северџани“ и дискурсот кој од навивачките групи се прелева и во јавната сфера на социјалните мрежи и медиумите. Двете партии различниот пристап кон етничките прашања - СДСМ промовира граѓански концепт и модел за интегрирано општество, додека ВМРО ДПМНЕ инсистираат на јасни национални разлики, го користат како уште една линија на меѓупартиска поделба и поларизација.

ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ И/ИЛИ
ПОМИРУВАЊЕ ВО УСЛОВИ
НА ПОЛАРИЗАЦИЈА

Контекстот што го прикажува анализата погоре и го маркира јавниот говор и простор како високо поларизирана средина ги отежнува условите за политички дијалог, неопходен за надминување на заостанатите проблеми наталожени во периодот пред и за време на политичката криза (референца од претходни студии). Поставените реформски приоритети и насоките од Европската Унија укажуваат на неопходност на политичкиот дијалог. Надминувањето на илибералните начини на владеење и илибералните политики преку институционални механизми најдобро може да се оневозможат преку вклучување на политички дијалог и овозможување на услови за слободна граѓанска артикулација надвор од бинарните партиски кампови.

Во македонски контекст кога се зборува за политички дијалог често ситуацијата се сведува на „лидерски средби“ на најголемите политички партии. Тоа укажува на ограничен капацитет на демократските институции и механизми за функционирање на демократијата. Дополнително кон слабата демократичност во политичките процеси укажува и потребата од меѓународно посредништво. Во таа насока имаше посредувани процеси во минатото преку кои единствено се решаваа политичките кризи и конфликти.⁵⁴ Во моментот на пишување на анализата таков посредуван процес на политички дијалог е „Жан Моне“ процесот.⁵⁵

⁵⁴ Ненад Марковиќ, Миша Поповиќ, „Политички дијалог“, Фондација Конрад Аденауер во Република Македонија во соработка со Институт за демократија „Societas civilis“ - Скопје, 2015.

⁵⁵ Во: Средби Собрание, Средби 2019, Собрание на Република Северна Македонија, достапно на https://www.sobranie.mk/sredbi-2019-ns_article-zan-mone-dijalog-22-23-6-19.nspk, пристапено на 16 септември 2019; Во: МКД-Бизнис и Политика, „Дијалог Жан Моне: Политичките лидери обединети во функција на евроатланските интеграции“, Капитал (21.05.2018), достапно на <https://kapital.mk/dijalog-zhan-mone-politich>

Овој процес е постојано проблематизиран од опозицијата и наидува на потешкотии во спроведувањето на договорите што се постигнуваат. Доколку ја вклучиме анализата за нивото на партиска поларизација покажано погоре, може да заклучиме дека политичкиот дијалог во поларизирачки услови е тежок, со многу препреки, прекини, а дополнително создава негативни ефекти кон општествена поларизација. Ова пак не' води кон констатација дека постои базична неподготвеност за политички дијалог на политичките претставници и партиите.

Политичкиот дијалог што е суштински за демократските процеси се одвива во Собранието, преку различни механизми, пленарни седници, подолготрајни форуми за соработка како и преку соработката со граѓанското општество. Затоа важно е да создаваат институционални услови кои ќе овозможат да се практикува политичка делиберација и дијалог за тековните политички прашања и процеси.⁵⁶

Анализата на политичкиот дијалог во Парламентот покажува дека покрај потешкотиите во остварувањето на неопходниот дијалог се постигнува особено кога е неопходно $\frac{2}{3}$ мнозинство за реформските закони. Дополнително значајно во функција на јакнење на општествената демократизација е отворање политички простор за политичка делиберација која доаѓа од граѓаните. Во таа насока

---

kite-lideri-obedineti-vo-funksija-na-evroatlanskite-integratsii/ , пристапено на 16 септември 2019.

⁵⁶ Истражување на Институтот за општествени и хуманистички науки - Скопје за испитување на јавното мислење спроведено во 2019 година покажува дека повеќе од две третини (69%) од граѓаните сметаат дека отсуството на дијалог негативно се одразува врз демократските процеси во земјата. Резултатите од спроведеното истражување не се објавени во време на пишување на оваа анализа.

важно е функционирањето на механизмите на локални совети, урбани заедници, граѓански движења, иницијативи и организации кои не само што треба да имаат услови за развој и практикување на политичка делиберација, туку и за воспоставување на спреги со власта и институциите - извршната и законодавната власт.

Еден од процесите кои се покренa во насока на намалување на поларизација беше процесот на помирување. Помирувањето го иницираше премиерот во контекст на процесот за измена на Уставот по потпишувањето на договорот со Грција. Измените на Уставот и името на државата беа поле на поларизација, а помирувањето беше најавено како процес кој треба да го осигура патот кон ЕУ интеграциите.⁵⁷ Процесот на помирување се состоеше од формирање на Интерпартиска парламентарна група за помирување и интеграција⁵⁸ која го предложи Законот за амнестија на лицата осомничени, обвинети и осудени за настаните во Собранието на РМ од 27 април 2017 година.⁵⁹ Дополни-

⁵⁷ БГ, „Заев нуди прочка за 27 април и помирување“, *DW* (15.10.2018), достапно на <https://www.dw.com/mk/заев-нуди-прочка-за-27-април-и-помирување/a-45893109>, пристапено на 16 септември 2019.

⁵⁸ „Established Inter-Party Parliamentary Group for Reconciliation and Integration“ [„Формирана „Интерпартиска парламентарна група за помирување и интеграција“], *Assembly of the Republic of North Macedonia* (06.11.2018), available at https://www.sobranie.mk/2016-2020-srm-ns_article-formirana-interpartiska-parlamentarna-grupa-za-pomiruvanje-i-integracija.nspk, accessed on 7 August 2019.

⁵⁹ М.В., „Текстот на Законот за амнестија за настаните од 27 април поднесен во Собранието на РМ“, Академик (31.10.2018), достапно на <https://akademik.mk/tekstot-na-zakonot-za-amnestija-za-nastanite-od-27-april-podneseno-sobranieto-na-rm/>, пристапено на 16 септември 2019; Зорана Гаџовска Спасовска, „Измени во кривичен законик - половина постапки на СЈО во вода“, Радио Слободна Европа (27.12.2018), достапно на <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29679435.html>, пристапено на 16 септември 2019.

телно во периодот што следуваше се направија измени на Законот за кривична постапка, кои беа толкувани како дел од процесот на помирување, а овозможија намалување на казните за дел од обвиненијата што ги имаште покренато Специјалното јавно обвинителство.⁶⁰

Меѓутоа воведувањето на овој процес отвори полемика во јавноста и самиот предизвика поделени мислења. Една од главните линии на недоверба или отпор кон предлогот за помирување беше толкувањето на предложеното помирување како „политичкиот пазар“. А потоа и толкувањето на помирувањето што како помилување е спротивно на заљобите за владеењето на правото.⁶¹

„Аналитичарите велат дека самиот процес на помирување дури и вака како што е замислен е прилично контрадикторен со идејата за правда и правичност, па оттука, каков било Закон за општа амнестија дополнително ќе ја урниса довербата во правниот систем. Клучната забелешка е што процесот се должи на политички пазар, наместо на инвестиции во суштинско помирување и борба против поларизацијата во општеството“.⁶²

⁶⁰ Зорана Гаџовска Спасовска, „Измени во кривичен законик - половина постапки на СЈО во вода“, Радио Слободна Европа (27.12.2018), достапно на <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29679435.html>, пристапено на 16 септември 2019.

⁶¹ Мирјана Најчевска, „Нема помирување со криминалци“, Окно (19.10.2018), достапно на <https://okno.mk/node/74426>, пристапено на 16 септември 2019; Сакам да кажам, „Ептен помирени“, Сакам да кажам (28.10.2018), достапно на https://sdk.mk/index.php/sakam_da_kazam/epten-pomireni/, пристапено на 16 септември 2019.

⁶² Катерина Синадиновска, „Да се успијат сеќавањата за злосторот, а правдата да остане будна“, Капитал (14.12.2018), достапно на <https://kapital.mk/da-se-uspijat-sekavanata-za-zlostorot-a-pravdata-da-ostane-budna/>, пристапено на 16 септември 2019.

Институтот за општествени и хуманистички науки - Скопје, во својата куса анализа на политики ги објаснува потребите и можностите за надминување на поларизацијата како нужни процеси на општествена нормализација преку концептот за транзициска правда.⁶³

---

⁶³ Белешка со препораки за политики, „Транзициска правда за посткризниот период во Република Македонија“, ИОХН, Скопје (2018), достапно на <http://www.isshs.edu.mk/6159/?lang=mk>, пристапено на 16 септември 2019.

КОИ СЕ ПРЕМОСТУВАЧИТЕ
ВО МАКЕДОНСКИ КОНТЕКСТ

Анализата покажува дека премостувачи можат да бидат самите граѓани. Сè додека партиската поларизација се користи за партиски интереси и за стекнување дневно-политички поени, граѓаните може да бидат клучните премостувачи кои ќе ги артикурираат актуелните социјални и политички теми и проблеми што ги засегаат, надвор од издвоените табори и низ дискурс кој бара конкретни политички решенија наместо празна поларизација и поделби. Во таа насока, важно е да се користат сите можности за граѓанско учество и да се инсистира на отстранување на системските блокади што го отежнуваат граѓанското учество во процесот на одлучување.⁶⁴

Голем капацитет за премостување содржат оние прашања кои се од јавен интерес, а кои постоечките партии не успеаја (досега) да ги контаминираат. Такви во моментот особено се иницијативите кои третираат различни аспекти на заштита на животната средина. Партиите обично еколошките проблеми ги третираат како помалку важни прашања, единствено искажувајќи декларативна заложба за нивно решавање. Тоа може да се потврди преку буџетските средства што се предвидени за секторот, но исто така и преку анализа на спроведени политики.⁶⁵ Од друга страна,

⁶⁴ Здравко Савески, „Систематското блокирање на учеството на граѓаните во процесот на одлучување“. *Respublica*. Јули 25, 2016. Пристапено на 13.09.2019. <http://respublica.edu.mk/blog/2016-07-25-09-08-23>.

⁶⁵ Во: Вести-Граѓани, „Инфографик: Најзагадените општини трошат во просек по 1 отсто од буџетот за екологија“, Радио МОФ (09.04.2019), достапно на <https://www.radiomof.mk/infografik-najzagadenite-opshтини-troshat-vo-prosek-po-1-otsto-od-budzhetet-za-ekologija/>, пристапено на 09 октомври 2019; Екорепублика, „Понижувачки буџет за заштита на животната средина покажува анализата на О2 Коалицијата за чист воздух“, Екорепублика (27.11.2017), достапно на <https://ekorepublika.mk/ponizhuvachki-budhet-za-zashtita-na-zhivotnata-sredina-pokazhuva-anali>

граѓаните, непосредно живејќи ги овие проблеми, сè повеќе покажуваат незадоволство од ваквиот третман (преку реакции на социјалните мрежи, преку учество на протести и преку вклучување во иницијативите).⁶⁶ Причината зошто овие прашања имаат премостувачки капацитет на политичката поларизација што ја поттикнуваат и одржуваат политичките партии е сама по себе разбирлива: еколошките проблеми ги засегаат сите жители на одредена средина, без разлика на нивната етничка, партиска или останата припадност. Во случај на артикулирање на оваа проблематика значајно е да се работи на креирање натпартиски алијанси и создавање заеднички платформи, стратегии и планирање во нивно надминување.

Добар пример за премостувачкиот потенцијал на борбата за заштита на животната средина понуди борбата против отворањето на рудници за злато во југоисточниот дел од земјата во 2017 година. Обединувањето на граѓаните зад овие иницијативи ги наведе и двете најголеми партии да застанат во нивна поддршка. Тоа го направи не само тогашниот опозициски СДСМ (што е за очекување за која било партија во опозиција во Македонија), туку и локалните ограноци на тогаш владејачката ВМРО-ДПМНЕ, кои при тоа зазедоа став спротивен од партиската централа.⁶⁷ Исклучок беа само советниците од ВМРО-ДПМНЕ во zata-na-02-koalitsijata-za-chist-vozduh/ , пристапено на 09 октомври 2019.

⁶⁶ Во: Екологија, „Не е реализирана ниту една мерка од владиниот План за чист воздух“, Окно (25.09.2019), достапно на <https://okno.mk/node/80676> , пристапено на 08 октомври 2019.

⁶⁷ Најголем притисок партиската централа на ВМРО-ДПМНЕ изврши при првиот референдум, во Гевгелија, Види во: Политика, „Проблеми со референдумот во Гевгелија, централата на ВМРО-ДПМНЕ бара да не се излегува на гласање“, Мкд.мк (20.04.2017), достапно на <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/problemi-so-referendumot-vo-gevgelija-centralata>

Општина Валандово, кои, согласно ставот на партиската централа, го оневозможува распишувањето на референдумот преку одлука на советот на општината.⁶⁸

---

na-vmro-dpmne-bara-da-ne-se , пристапено на 25 април 2019.

⁶⁸ В.Трајков, „Валандовци ќе собираат потписи за референдум против рудникот Казандол“, Сакам да кажам (30.04.2017), достапно на <https://sdk.mk/index.php/dopisna-mrezha/valandovtsi-ke-sobiraat-potpisi-za-referendum-protiv-rudnikot-kazandol/> , пристапено на 25 април 2019.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Поларизацијата во македонското општество во периодот на анализа е во најголема мера резултат на сложениот однос на мноштво фактори. Пред сè на економските фактори, односно економската нееднаквост и социјалната раслоеност, степенот на корупција и недоверба во државните институции, како и крупните политички настани (пр. т.н. Тиранска платформа, Законот за јазици, Договорот со Бугарија, Преспанскиот договор и промената на уставното име) кои следуваа по политичка криза која исто така влијаеше на длабоката поделеност во општеството. Овие процеси доведуваат до зголемено чувство на несигурност и страв кои потоа преку партиските дискурси се артикулираат низ поларизирачки пристап. Така, чувството на страв во однос „губењето“ на националниот и етнички идентитет преку промената на името на државата се мобилизира низ етно-националистичкиот дискурс и поларизацијата што се создава преку именувањето на „предавниците“ и „северџаните“. Анализата покажува дека поларизирачкиот дискурс има силна афективна компонента односно за постоењето на чувството на страв, гнев, омраза и срам кои го обликуваат и јавниот говор во кој има често говор на омраза. Во оформувањето на поларизирачкиот дискурс се вклучуваат и дел од јавните личности - колумнисти, интелектуалци и новинари.

Дополнително анализата покажа дека политичките партии постојано користат поларизирачки и популистички дискурс кој има ефект да ја одржи поделбата на граѓаните и да ја одржува одредено статус кво како политичка борба помеѓу најголемите политички партии. Односно партиската поларизација има функција на одржување на другите нееднаквости и суштинските разлики (социо-економски-

те) да останат невидливи. Ефектот на крајот е продлабочување на разликите и незадоволството на граѓаните, но фокусот каде се лоцира изворот на проблемот не е насочен кон тоа што го овозможува, условите што придонесуваат кон поларизација, туку кон „другиот“ што е портретиран како закана.

Ефектите од поларизирачкиот дискурс се анализирани преку дискурсот на социјалните мрежи. Анализата на дискурсот на социјалните мрежи покажува дека политичките лидери на двете најголеми политички партии, вклучително и поранешниот лидер на сегашната опозиција, во нивните активности на социјалните мрежи генерираат латентен поларизирачки говор. Ова особено е видно кај сегашниот и поранешниот лидер на опозицијата, додека многу помалку кај лидерот на владејачката партија. Нивните следбеници и опоненти на два начини на истакнуваат верноста кон сопствениот табор, 1) преку јавни поддршки на „нивниот“ лидер и 2) преку јавни напади на лидерот на „другите“. Говорот на омраза е најприсутен кај опонентите на Преспанскиот договор, Законот за јазици и Договорот со Бугарија. Говорот на поддршка и умилкување на лидерот е најприсутен кај следбениците и поддржувачите на лидерот на владејачката партија. Овие се елементите кои укажуваат на постоење на партиски клиентелизам што дополнително негативно влијае врз демократските капацитети на институциите и општеството.

Препораки

1. При креирањето јавни политики да се земат предвид условите за постоење на социјална поларизација и да се изгради природ одгово-

рен во однос на овој феноменот, тако што ќе се влијае кон негова промена по пат на промовирање патишта на соработка на неутрални теми како економската состојба на граѓаните, корупцијата (особено во пониските, административни ешалони, со што се избегнува дискурс на високата политика кој е сам по себе поларизирачки, и сл.)

2. При креирањето политики со природ одговорен во однос на феноменот на поларизација да се земаат во обзир препреките за нивно спроведување кои може да произлезат од постоечката поларизација и да се предложат решенија за нивно надминување;
3. При донесувањето крупни политички одлуки, кои длабоко засегаат поголем дел од граѓаните, да не се избрзува со процесот на донесување одлуки и, наместо тоа, да се води кампања за информирање на граѓаните и да се прават напори за обезбедување широк консензус помеѓу политичките партии;
4. Да се промени постоечката законска регулатива која ја отежнува и оневозможува поголемата вклученост на граѓаните во процесот на донесување одлуки, а со цел демонополизација на политичката сфера во однос на постоечките политички партии, кои ја поттикнуваат поларизацијата и се потпираат врз неа во политичкото делување;

5. Да се избегнува поларизирачки дискурс во професионалните медиумски содржини, како и некритичко ширење на говор на омраза или поларизирачки говор кој може да поттикне говор на омраза;
6. Да се градаат медиумски политики кои ја промовираат културата на дијалог и демократска полемика со почитување на класичното новинарско правило – да се слушне гласот и на другата страна;
7. Да се користат демократските механизми за политички дијалог во реформскиот процес и промовирање на културата на политички консензус;
8. Да се искористат потенцијалите на „премостувачите“ во надминување на општествената поделеност и да се адресираат политики кои се од суштинско значење за сите граѓани.
9. Во креирањето на политиките да се создаваат „натпартиски алијанси“ кои ќе адресираат општествени прашања што ги засегаат граѓаните надвор од тесните партиски интереси.

